

Nlaš tednik

Kronika

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

Poštni urad Celovec 2 — Verlagspostamt Klagenfurt 2.

Izhaja v Celovcu — Erscheinungsort Klagenfurt

LETO XIII./STEVILKA 44

CELOVEC, DNE 2. NOVEMBRA 1961

CENA 2.— SILINGA

Knežji kamen je prazen

Dobro uro hoda iz Celovca proti severu stoji vas Krnski grad. Tam so še sledovi starodavnega gradu koroških vojvod. Na ravnini poleg cerkve je stal na pol v zemlji gornji del rimskega stebra, po ljudskem izročilu imenovan knežji kamen. Danes stoji ta kamen v mestnem muzeju.

Na dan ustoličenja vojvode je sedel na ta kamen kmet-svobodnjak. Obdajale so ga neštete množice ljudstva, pričakujoč novega vojvode. Ta se je približal knežje oblečen s sijajnim spremstvom. Preden je prišel h kamnu, si je nadel kmečko nošo: sukno, hlače in plašč iz sivega sukna, trde

kmečke čevlje in siv klobuk. V levo roko je vzel palico, z desno pa je vodil na vrvi lisastega vola in lisasto kobilo, ki se nista bila za vprego. Ko je kmet zagledal bližnjega se vojvodo, je zaklical slovensko: »Kdo je tisti, ki se tamkaj približuje?« Ljudstvo mu odgovori: »Deželni knez je.« Kmet vpraša dalje: »Ali je pravičen sodnik? Ali mu je mar blagor dovomine? Je li svobodnega stanu? Je li častilec in varuh prave vere?« — »Je in bode vedno!«, mu odgovori ljudstvo. Zopet povzame kmet: »Pa s kakšno pravico me more pregnati s tega sedeža?« Ljudstvo mu odgovori: »Od-kupil ti ga bo s šestdesetimi vinarji, z lisastima živalma in z obleko, ki jo ima, in tvojo hišo bo oprostil davkov.« Nato je kmet kneza lahno udaril na lice, vzel vola in kobilo in se umaknil s kamna. Knez se je usedel nanj, mahnil z mečem proti vsem štirim stranem sveta in je obljubil, da bo ljudstvu pravičen sodnik. Potem je še izpil iz kmečkega klobuka požirek vode v znamenje treznosti in zadovoljnosti s tem, kar mu daje domača zemlja.

Tako poročajo kronisti tedanje dobe Otokar Štajerski, Janez Vetrinjski, Enej Silvij in kronika Schwabenspiegel. Vsi poudarjajo samoslovenski govor kmeta-svobodnjaka, omenjajo slovenske kneze Boruta in Gorazda in naglašajo slovenski značaj dežele in ljudstva. Zadnji ustoličeni knez je Habsburžan Ernst Železni leta 1414. Od tedaj pa je knežji kamen prazen.

Prazni knežji kamen pa je hkrati simbol zgodovine kmetijstva vobče. Skozi stoletja se stopnjuje omalovaževanje kmeta in kmetijstva do danes, ko postaja kmet s svojo pravico do primerne obstoja nadležna zadrega držav in meddržavnih ustanov. Poleg manj ali bolj izdatne javne pomoči ostaja zanj le še doberšen del pomilovanja.

Knežji kamen je stal pod milim nebom in v nikaki knežji dvorani. V celovškem muzeju je zanj prostora samo v vhodni veži. Tako je kmetijstvo konec konca v objemu naravnih sil, v svetu dognanih in nedognanih skrivnosti zemlje in v odvisnosti od blagoslova z neba. Kmet je gospodar, ki se ne da meriti z navadnimi merili in številkami o donosnosti in storilnosti. Kmečki stan je zibelka ostalih gospodar-skih in socialnih stanov. Kmečki stan edini vsebuje celega človeka: gospodarja, očeta, Slovenca, državljana, kristjana. Ta kmetova univerzalnost jamči za to, da tudi stoletje industrializacije ne bo moglo izbrisati go-spodarsko sled njegovega dela in truda. Obstajal bo kmet dotlej, dokler bodo ljudstva molila: Daj nam danes naš vsakdanji kruh! Gospodova molitev pa ne bo nikdar utihnila na svetu!

Kandidati južnokoroških kmetov Možje našega zaupanja

Za volitve v občni zbor Kmetijske zbornice za Koroško, v odbore okrajnih kmeč-kih zbornic in v krajevne kmečke odbore v nedeljo, dne 19. novembra 1961 je Skup-nost južnokoroških kmetov vložila svoje kandidatne liste. Zahteve in koristi vseh kmetov, najemnikov in užitarjev na gopodarsko zaostalem ozemlju južne Koroške bodo zastopali in za njihovo enakopravnost s kmeti se-vernih predelov dežele se bodo borili

v občnem zboru Kmetijske zbornice za Koroško:

KUMER Mirko, pd. Črčej,

kmet na Blatu pri Pliberku.
Dr. Zwitter Mirt, podpredsednik Zveze slovenskih zadrug v Celovcu.
Malle Boštjan, pd. Činkovc, kmet na Rutah nad št. Janžem v Rožu.
Trunk Lojze, pd. Ovnič, kmet v Žužalčah, obč. Bekštanj.
Gregorič Lojze, pd. Homer, kmet v Mali vesi pri Globasnici.
Kramer Lovro, pd. Janšej, kmet v Holbičah pri Škofičah.
Galob Anton, pd. Pavlin, kmet v Zagoričah, obč. Bekštanj.
Kristof Gregor, pd. Frilin, kmet v Dvoru, Bistrica nad Pliberkom.

v odborih okrajnih zbornic

VELIKOVEC:

KUMER Mirko, pd. Črčej,

kmet na Blatu pri Pliberku.
Domej Ignac, pd. Zgonc, kmet v Rinkolah, obč. Blato.
Picej Adolf, pd. Mohor, kmet v Zg. Žamanjah, obč. Škocijan v Podjuni.
Golavčnik Jože, pd. Golavčnik, kmet v Zagorjeh, obč. Žitara ves.
Kordež Štefan, pd. Kukman, kmet v Mali vesi pri Globasnici.
Bučovnik Rokej, pd. Mali, kmet v Lepeni pri Železni Kapli.
Kuchling Janez, pd. Havzer, kmet v Štriholčah, ob. Važenberk.
Urak Jože, pd. Kavh, kmet v Encelni vesi, obč. Galicija.

CELOVEC:

WALDHAUSER Valentin, pd. Podnar,

kmet v Podnu, obč. Slov. Plajberk.
Krušic Anton, pd. Rupej, kmet v Velinji vesi, obč. Bilčovs.
Korenjak Janez, pd. Jančic, kmet v Treblenjeh, obč. Šmarjeta v Rožu.
Kramer Lovro, pd. Janšej, kmet v Holbičah pri Škofičah.
Olip Janko, pd. Kališnik, kmet na Šajdi v Selah.
Goričnik Valentin, pd. Knežnik, kmet v Glinjah.
Safran Janez, pd. Pomoč, kmet v Bilčovsu.
Sabotnik Tomaž, pd. Kurnik, kmet na Plešerki pri Hodišah.

BELJAK:

TRUNK LOJZE, pd. Ovnič,

kmet v Žužalčah, obč. Bekštanj.
Kristof Florijan, pd. Harej, kmet v Dragožičah, obč. št. Jakob v Rožu.
Miklavčič Jože, pd. Ščedemnik, kmet v št. Janžu, obč. Ledenice.
Dragašnik Jurij, kmet v Vinarah pri Lipi.
Schnabl Jože, pd. Štuc, kmet v Draščah, obč. Straja ves.
Lesjak Ludovik, pd. Postranjak, kmet na Bregu pri Rožku.
Ropač Jože, pd. Hanzl, kmet v Ločah, obč. Loga ves.
Triessnig Šimej, pd. Virt, kmet v Ločah nad Baškim jezerom.

Kandidati Skupnosti južnokoroških kmetov so možje iz naše srede. Južnokoroški kmetje potrebujemo v občnem zboru Kmetijske zbornice za Koroško in v odborih okrajnih kmečkih zbornic močno zastopstvo. Vse stranke so nas doslej v zbornici zapostavljale. Zato združimo vsi svoje izjeme svoje glasove in dajmo jih v nedeljo, dne 19. novembra za

Skupnost južnokoroških kmetov (Gemeinschaft der Südkärntner Bauern)

V slogi je moč

Minuli četrtek so se na povabilo obeh osrednjih kmetijskih organizacij sestali v Celovcu zaupniki iz naših občin, da razmotrijo položaj v zvezi z bližnjimi kmetij-skimi volitvami ter se pogovore o volilnem delu, da bo uspeh naše liste, ki nosi naslov »Skupnost južnokoroških kmetov« čim večji. Na ta način bomo dokumentirali našo voljo do soudeležbe in do ustreznega upo-števanja v Kmetijski zbornici, ki je osred-nje interesno zastopstvo kmečkega stanu.

Nosilec liste »Skupnosti južnokoroških kmetov« g. Mirko Kumer, pd. Črčej na Blatu, je v temeljitem govoru orisal po-ložaj kmetijstva na južnem Koroškem. Kot praktičen gospodar, ki je svoje življenje

posvetil rodni grudi, obenem pa gre s so-dobnim časom naprej, je obdelal najvaž-nejše zadeve kmetijstva. Dandanes zahteva kmetijstvo izobražene, razgledane gospodar-je, da se morejo znajti v naglo razvijajo-čih se gospodarskih razmerah. Segel je v svojo bogato prakso v raznih javnih služ-bah, kot župan ter kot zastopnik v Kme-tijski zbornici.

Včasih je bilo zadosti, — je dejal dalje — če je kmet gledal, da je dovolj pridelal za svojo družino in še nekaj za trg, da si je mogel z izkupičkom nabaviti tisto malo dobrin, ki jih ni sam prideloval ali na domu izdeloval. Danes pa mora predvsem gledati, da prideluje to, kar se mu po go-

Mohorjeve knjige so izšle!

Kot vsako leto so te dni — za Vse svete — izšle Mohorjeve knjige, 110 let po usta-novitvi in 10 let po obnovitvi Mohorjeve tiskarne v Celovcu.

Letošnji knjižni dar obsega:

KOLEDAR za leto 1962. Na 160 stra-nih prinaša obilo zanimivega, poučnega in razveseljivega branja. Cena 12.— šil.

Večerniško povest je prispeval Lojze Ili-ja in nosi naslov »GOSPOD ŠIMEN«, I. del. Je zanimiva zgodba iz bližnje slovenske slovenske zgodovine. Cena 10.— šil.

»KOROŠKI SLOVENC«, 7 zvezek. Spi-sal sedaj že pokojni Fran Erjavec. Nadalje-vanje zgodovine našega naroda na Koro-škem. Obravnava Napoleonovo dobo. Cena 10.— šil.

»FATIMA« je naslov knjige, ki jo je spi-sal pok. Srečko Zamjen in bo gotovo do-brodošla v vsaki krščanski hiši. Cena 15.— šil.

Izšla je tudi knjiga »AUSCHWITZ«, ki je pričevanje bivše zapornice v tem straš-nem nacističnem koncentracijskem tabori-šču za ženske. Je pretresljiva in pomenlji-va knjiga obenem. Cena 8.— šil.

Te dni razpošiljajo Mohorjev dar, o ka-terem bomo še podrobneje pisali. Dobite ga pri zaupnikih Mohorjeve družbe, kjer pa tega ni, se obrnite na bližnjega sloven-skega duhovnika ali pa naravnost na Mo-horjevo družbo v Celovcu-Klagenfurt, Vik-tringer Ring 26, Austria.

Kdor naroči v s e gornje knjige, jih dobi za 60.— šil. z malo »Pratiko« vred.

Volilne priče za Kmetijsko zbornico

JE TREBA IMENOVATI DO ČETRTERKA!

Skupnost južnokoroških kmetov opozarja vse svoje pooblašene zastopnike po obči-nah (Zustellungsbevollmächtigter Vertre-ter), ki so vložili kandidatne liste za kra-jevni kmečki odbor, da morajo do četrterka, dne 9. novembra 1961 za vsak volilni lokal svoje občine imenovati po dve volilni pri-či (Wahlzeugen). Volilne priče imajo dolž-nost, da v imenu liste »Skupnost južnoko-roških kmetov« nadzirajo potek volitev.

Volilne priče je treba prijaviti predse-dniku občinske volilne komisije. Vsaka vo-lilna priča dobi od njega izstavljeno iz-kaznico, s katero ima vsak čas dostop na volišče.

spodarskem računu najbolj izplača ter kar more najbolj spraviti v denar. Kot drugod, je tudi v kmetijstvu potrebna skupnost, kajti tudi kmetijstvo je podrejeno sploš-nim zakonitostim celotnega gospodarstva.

Podpredsednik Zveze slovenskih zadrug, dr. Mirt Zwitter, je nato poudaril, da mora tudi država kot skupnost vseh državljanov imeti tudi razumevanje, pri-znanje in upoštevanje za interese kmečke-ga stanu, saj je vprav v najhujših časih kmet s svojim delom skrbel za prehrano nekmečkega prebivalstva. Kakor drugod po svetu je tudi pri nas nastala in se raz-vila industrija iz kmečkih žuljev. Kot je takrat kmet skrbel za to, da so bili želodci delavcev in meščanov siti, pa morata da-nes industrija in trgovina prispevati pravični delež za kmetijstvo, da bo tudi kmet v enaki meri deležen gospodarskega in socialnega napredka kot drugi stanovi. Odpravljena mora biti krivica, ko je 22 odstotkov kmečkega prebivalstva udeleženi-leh z 11 odstotki na celotnem narodnem dohodku. Južna Koroška je pa še posebej zaostalo ozemlje, in to ne po svoji krivdi. Zato je dolžnost tistih, ki so to ozemlje za-nemarili, da zamujeno popravijo!

Politični teden

Po svetu . . .

Velika bomba se je razpočila

Minuli teden je ves stal v velikem pričakovanju, pričakovanju strašnega dogodka, ki pa je šel za večino ljudi mimo, kot da se ni nič zgodilo. V ledenih puščavah »Nove zemlje« visoko na ruskem severu je eksplodirala največja bomba v zgodovini: vodikova bomba z razdiralno silo 50 ali več megaton. Ta številka malo pove, morda si boste mogli več predstavljati, če vam povemo, da je bila ta atomska bomba 2600-krat večja kot ona, ki so jo vrgli Amerikanci na japonsko mesto Hirošimo leta 1945 ter je usmrtila 80.000 ljudi. Poskus na Novi zemlji je »uspel«, vendar tega dosedaj še nismo zvedeli iz kake uradne sovjetske objave, temveč po posrednih opazovanjih evropskih, ameriških in japonskih potresnih in vremenoslovnih opazovalnic. Tudi na Dunaju so zaznali povečani zračni pritisk. Sicer pa so učinki atomskih bomb raznih velikosti že po dosedanjih poskusih dobro znani in jih strokovnjaki zlahka izračunajo. Taka bomba tehta 11 ton. Pri eksploziji nastane ognjena krogla s premerom 11 km, ki v območju nadaljnjih 4 km uniči vsako živo stvar. V še širšem krogu naslednjih 16 km razruši običajne stanovanjske zgradbe. Nastala vročina pa more povzročiti opekline v območju 56 km pri osebah, ki niso zavarovane. V zemljo samo pa izgrebe 2 km široko in 120 m globoko luknjo. Radioaktivni ostanki, ki se pri eksploziji razprše po ozračju, tehtajo skupno 1 tona. Dobrih 80 odstotkov jih pade po nekaj tednih nazaj na zemljo, ostanek pa še ostane naprej v ozračju. Posledice teh radioaktivnih ostankov in njih žarčenj za zdravje ljudi in živali, pa tudi še nerojenih bitij, še niso znane in jih bodo znanstveniki imeli obilo priložnosti raziskovati. Radioaktivni ostanki se bodo z vetrovi razširili na vse strani, posebno bo pa prizadeta severna polobla in Japonska. Na Švedskem, Norveškem in v Veliki Britaniji so odredili posebna merjenja radioaktivnosti mleka in pitne vode, da pravočasno opozorijo prebivalstvo na morebitne nevarnosti. Radio in časopisje po vsem svetu prinašata poučne sestavke o radioaktivnosti ter navodila, kako se pred njo zavarujemo.

Združeni narodi pozivajo zaman

Hruščev je slovesni poziv 85 članic Združenih narodov, da naj Sovjetska zveza tega poskusa ne izvede, označil kot »histrični izbruh«. Sovjetsko časopisje pa tudi molči kot je molčalo o vseh dosedanjih 24 atomskih poskusih v zadnjih tednih.

Vsa demokratična javnost po svetu obsoja te poskuse, ki so brutalna grožnja vsem tistim, ki se nočejo ukloniti komunistični tiraniji, pa tudi opozorilo tistim, ki so do slej verjeli, da je komunizem tudi človečanski politični nauk. V zadregi pa molči komunistični tisk, prav tako so se v svoje brloge zatekli vsi levičarski sopotniki, ki so v minulih letih na takozvanih »mirovnih kongresih« demonstrirali in obsojali atomske poskuse kot »nečloveške« in glasno zahtevali od Zapada, da jih ustavi.

Pač pa je tudi sovjetsko ljudstvo moglo spoznati še eno, prav tako nečloveško plat komunizma. Na 22. kongresu sovjetske komunistične stranke se nadaljujejo obtožbe proti Stalinu in njegovim posmrtnim pomagam. Na dan prihajajo vedno nova razkritja o grozodejstvih za časa vlade georgijskega tirana. Ali pravilnice, grozodejstva niso nova, nova so samo imena, s katerimi je bil topot obogaten že itak dolgi seznam »Stalinovih žrtev«. So to sami »najboljši komunisti«, ki so služili svoji ideji, a so jih oblastiteljne klike okoli Stalina (Molotov, Malenkov, Kaganovič, Vorošilov) s »krivičnimi« obtožbami spravile v pre zgodnji grob. Ker gre za vrhunske funkcije komunističnega režima, se more razsoditi človek vprašati, kako je bilo mogoče, da je bilo prav med najvišjimi oblastniki toliko falotov! Dolga leta je Vorošilov bil državni predsednik, Molotov ministrski predsednik in zunanji minister!

Kdo je kriv in kdo nedolžen?

In še eno vprašanje se vsiljuje: Ali so bili falotje res samo tisti, ki jih sedaj Hruščev obtožuje, potem, ko je nad 30 let se z njimi vred sončil v Stalinovi milosti ter z njimi delil oblast? Ali pa so sedaj nenkrat bili proglašeni za falote samo zato,

po Stalinovi smrti stavili na napačnega konja? V to notranjo sovjetsko debato so posegli tudi inozemski komunisti. Kitajski zunanji minister Čuenlaj je v svojem govoru imenoval Stalina »velikega Marksovega in Leninevega učenca« ter položil vence rdečih rož na Stalinovo krsto v Leninovem mavzoleju na Rdečem trgu. Nato je odpoval brez slovesa. Albanski komunist Hodža, ki ni bil povabljen v Moskvo, ker ni bil ubogljiv, pa je iz svoje prestolnice Tirane označil Hruščeva kot Judeža Iškariota med »apostoli« komunizma. Tu se je že res težko spoznati! V vsakem primeru pa gre za »tovariše«, ki se med seboj dobro poznajo in zato jim lahko verjamemo, kadar si med seboj očitajo dejanja, za katera oni sami najbolj vedo.

Stalin deložiran iz mavzoleja

Ob svitu vodikove bombe na Novi zemlji, ki bo mogla uničiti milijone res nedolžnih življenj, so krokodilove solze Hruščeva in njegovih prijateljev za nekaj desetminutno »nedolžnih« komunističnih funkcionarjev, ki jim Stalin ni pustil učitati komunističnega raja na zemlji, malo prepričljive. Da pa gre komunistično maščevanje preko groba, pa priča najnovejši sklep moskovskega komunističnega kongresa: Truplo Stalinovo bodo odstranili iz Leninevega mavzoleja, kjer se je minuli teden nenadoma pojavil napis: »Zaprto zaradi popravil«. Komunistično maščevanje niti smrt ne more ustaviti, kot ne more krokarjev in hijen ustaviti smrda razpadanja, da sledijo zadostitvi svojega nagona po mrhovinarjenju. Bomba na Novi zemlji ni samo pokazala velikih uspehov ruske atomske znanosti, ampak tudi z žarko svetlobo razkrila zavržnost komunizma ter globoke razpoke med samimi krvavimi »rdečimi bratci«.

. . . in pri nas v Avstriji

Odmevi po koncu proračunske bitke

Po mesecih najbolj vročega političnega boja v Avstriji, boja za proračun, se duhovi počasi pomirjajo. Potem ko sta se v koalicijskem odboru in vladnem svetu obe vladajoči stranki o proračunu sporazumeli, sta ga predložili »zastopnikom ljudstva« v državnem zboru, ki bi moral pravzaprav o

njem končno odločiti. Toda njegova odločitev je bila v naši »parlamentarni« demokraciji samo še formalnost, kajti v resnici odločata obe stranki, ki razpolagata z večino v parlamentu. Opozicijska »svobodnjaška« stranka nekdanjih nosilcev rjavih srajc je sicer imela to in ono pripomniti, toda vse skupaj so le besede, ki ostanejo v arhivih stenografskih zapisnikov državnega zbora. Zastopniki ljudstva so imeli priliko slišati nekaj lepih govorov vodilnih predstavnikov obeh koalicijskih partnerjev, tudi sami so se lahko oglasili k besedi. V imenu SPOe je proračun za leto 1962 pohvalil podkancler Pittermann kot »edino možen«. V imenu OeVP pa je finančni minister obrazložil temeljno zamisel in podobnosti proračuna. Obsega, kot je bilo predvideno 53,8 milijard šilingov, ki jih bomo davkoplačevalci morali med letom znesti skupaj, da bo mogla država izdati za naše potrebe, čeprav ne za vse. Med drugim je ostala neuslišana zahteva Osrednje delavske zveze (OeGB) za omilitve davčnega bremena srednjih plasti uslužbencev. Zapustila je tudi v parlamentu vrzel, ker predsednik OeGB Olah je odstopil. Na njegovo mesto je prišel njegov strankarski somišljenik Hillegeist. Že ime zveni kot nekako zagotovilo, da bo duh parlamenta ostal isti, kot doslej: da potrjuje sklepe koalicije v imenu ljudstva.

Na Koroškem: Obračun sprejet

Minuli teden se je sestal tudi koroški deželni zbor, da »sklepa o obračunu« za leto 1962 ki mu ga je predložila deželna vlada.

Pisatelj Ivo Andrič — Nobelov nagrajenec

Minulo sredo je Švedska kraljevska akademija znanosti podelila »Nobelovo nagrado za literaturo 1961« pisatelju Ivu Andriču iz Jugoslavije. Bila mu je priznana, kot pravi obrazložitev, za »epsko širino in moč, s katero slika usodo narodov Jugoslavije«. Je to prvič, da je to najpomembnejše mednarodno priznanje v literaturi, ki ga je ustanovil znani iznajditelj dinamita ter človekovljub Alfred Nobel, bilo podeljeno kakemu pripadniku narodov Jugoslavije. Novico je prineslo vse svetovno časopisje. Poleg počastitve bo deležen znatne denarne nagrade (1.250.000 šil.), povrh tega bodo pa njegova dela — še bolj kot doslej — razširjena po svetu in doživela nove prevode in nove naklade. Andrič je bil sprejet na svetovni literarni Parnas.

Finančni referent, deželni svetnik Sima, je poročal, da je v letu 1961 imela dežela 504 milijonov dohodkov, izdala je pa samo 490 milijonov šil. iz česar izhaja prihodek 24 milijonov šil. Vse tri stranke (SPOe, OeVP in FPOe), ki so po volilnem redu in rezultatih udeležene v deželni vladi, so po svojih zastopnikih v vladi obračun odobrile. Kaj bi pa naj drugega storile, saj so ga one same upravljale in o uporabi denarja odločale. Finančni referent Sima je poudaril, da je dežela varčno gospodarila ter gledala, kam daje denar. To so mu pa štirje poslanci OeVP oporekli, da ostane vsaj na zunaj obvarovana demokratična podoba parlamenta. Navedli so primer šefa deželne fotografske urada, ki zaradi svojega obsežnega delovanja, ne v prid dežele in deželne fotografije, temveč v osebno korist, sedaj sedi v zaporu deželnega sodišča pod obtožbo poneverbe javnega denarja. Podjetni deželni fotograf je namreč imel toliko fotoaparatorov v svojem uradu, da bi — kot je sam izjavil — »inventar vzel preveč časa.« Neki kolegi je ta bivši vzgojitelj mladine iz St. Vida ob Glini na vprašanje, kdaj je doma, izjavil: »Le takrat, kadar stojita pred mojo hišo dva avtomobila«.

Značilna je izjava predstavnika »svobodnežev« (FPOe) Huberja, ki je označil »slučaj Schrempfle« kot »postranski pojav«, sicer pa obračun pohvalil. Nič čudnega, kot je pri delitvi torte sodeloval eden izmed njegovih kot deželni svetnik. Po kratki debati je obračunski zaključek bil soglasno sprejet. — Počasi se pa razvema kampanja za volitve v Kmetijsko zbornico.

Svetovna razstava knjig brez slovenske literature

Slovenski znanstvenik in kulturni delavec ki je obiskal »Knjižni sejem« v Frankfurtu, nam je poslal naslednji dopis:

Knjižni sejem v Frankfurtu je največja knjižna razstava na svetu. Njegov pomen narašča od leta do leta. Med letošnjimi slovesnostmi velja omeniti počastitev državnega podpredsednika Indije, filozofa Sarvepalli Radakrishnana z mirovno nagrado v cerkvi sv. Pavla. Pravico do razstavljanja imajo samo založbe, poleg tega so dopuščene tudi takozvane »nacionalne« to je kolektivne razstave narodov oz. držav. Na letošnjem sejmu je bilo 1900 razstavljalcev od tega 1140 iz 31 tujih držav in sicer: Argentinijske, Avstrije, Belgije, Brazilije, Cejlona, Kitajske (Formoza), Danske, Finske, Francije, Velike Britanije, Indije, Izraela, Italije, Japonske, Jugoslavije, Norveške, Kanade, Libanona, Mehike, Norveške, Poljske, Švedske, Švice, Španije, Južne Koreje, Južne Afrike, Čehoslovaške, Madžarske, Sovjetske zveze in Združenih držav. Tako lahko rečemo, da so bili zastopani vsi pomembnejši kulturni narodi po knjigah v lastnih jezikih. Kljub udeležbi Jugoslavije pa knjig slovenske literature nisem mogel zazreti, kot da bi bili Slovenci narod brez književne umetnosti, narod brez lastne proze in poezije.

Jugoslavija je zastopala s 4 razstavami. Stojnica št. 707 je nosila naslov »Izdavačsko podjetje JUGOSLAVIJA«. Tu si videl politično in propagandno literaturo, nekaj jugoslovanske grafike in nekaj publikacij Leksikogr. zavoda v Zagrebu, Slovenske knjige ali grafike ni bilo. Druga stojnica je bila kolektivna razstava jugoslovanske knjige, bila je to št. 427 »Bücher aus Jugoslawien«. Vsega skupaj so razstavili 125 knjig, med njimi sledeče (po mnenju razstavljalcev) najboljše in najbolj značilne publikacije zadnjega leta: 26 žepnih slovarčkov, 21 turistične literature (vodiči, karte), 15 grafik narodnih noš južnih krajev, 10 srbskohrvatskih pravopisov, 13 komadov srbske in hrvatske beletristike (in sicer izključno nekvalitetne), ostali del so bile knjige za praktične potrebe, vključno modo. To razstavo je v imenu Društva jugosl. založnikov organiziralo zagrebško podjetje MLADOST, ki ima menda monopol na take prireditve. Ti go-

spodje gredo leto za letom na razne mednarodne razstave, pa vendar niso utegnili ali niso hoteli si ogledati razstave drugih narodov, da bi videli in se naučili kaj spada na mednarodno razstavo knjig.

Sorazmerno dostojna je bila razstava, ki jo je organizirala Založba Jug. akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu. Ta je razstavljala izključno publikacije vseh treh akademij, izmed 131 del je bilo 21 publikacij Srbske akademije, 16 publikacij Slovenske akademije, večino pa so tvorile publikacije Jugoslovanske akademije v Zagrebu, torej praktično hrvatske. Toda tudi izbor slovenske znanstvene knjige je bil v primeri z dejansko razpoložljivim materialom zelo boren: Zbornika in nekaj tehnike, reprezentativnega dela ni bilo niti enega.

Že pred dvema letoma je pisatelj Grün v ljubljanskih »Razgledih« ožigosal izključitev slovenske knjige iz mednarodnih sejmov njegov glas pa je ostal glas vpajočega v puščavi. Lani in letos se je v Frankfurtu ponovilo isto. Zakaj slovenske založbe ne nastopajo samostojno?

Mednarodne razstave so pomembne, ker predstavljajo ustvarjalno delo genija naroda v določenem razdobju, zato je treba razstavljati taka najboljša dela. Tak izbor pa zmorejo le strokovno usposobljeni ljudje, ki vedo, kaj je knjiga in njena funkcija v kulturi. Poleg tega pa je potrebno, da na tako razstavo pošljejo kot predstavnika človeka, ki je kulturno zadosti razgledan, da more obiskovalcu tolmačiti kulturo in knjižno proizvodnjo svojega naroda. Gospodje, ki so razstavo organizirali, so morda dobri strokovnjaki za prodajanje knjig, prav gotovo pa ne vedo, katera je najbolj pomembna in značilna knjiga za kak narod. Če bi to vedeli, bi razstavili vsaj Andriča. Andriča v Frankfurtu ni bilo, čeprav je že več let svetovni tisk o njem pisal kot pisatelju, ki ima največ izgedov za Nobelovo nagrado. Res jo je teden dni kasneje dobil. To dejstvo priča o kulturni ravni razstavljalcev, ki so na odlično mesto postavili »remek-delo« z naslovom: »Kako treba, da se žena dobro odjeva«.

Umetniški jubilej Staneta Severja

V Ljubljani je praznoval 25-letnico umetniškega delovanja član drame slovenskega narodnega gledališča Stane Sever. Sin delavskega staršev iz predmestja je po učiteljski maturi bil sprejet v Narodno gledališče, potem ko se je bil že kot študent postavil z režijo Cankarjeve »Lepe Vide«. Ugodna ocena takratnega vodilnega kritika dr. Franceta Koblarja v »Slovencu« je odločila Severjevo pot. Postal je igralec in po pravici bi lahko rekli igralec Cankarja. Pa tudi repertoar drugih Severjevih vlog je bogat, od Shakespearea preko Goetheja (Egmont) pa do modernih. Sodeloval je tudi v filmu, kjer je odigral dvajset večjih in postranskih vlog, pogosto pa je nastopal tudi na radiu kot napovedovalec. Kljub temu da film, radio in televizija močno spodrivata gledališče, pa meni Sever, da se bo to vendarle obdržalo: »Nisem sicer nič romantično razpoložen do svojega poklica, vendar mislim, da je gledališče važna stvar prav za sožitje med ljudmi, saj prodira njegov vpliv v osnovne celice življenja, od teh pa je odvisno ali bo skupnost bolj ali slabše živela«.

O Santiago — čilskem št. Jakobu

(Koroškim bralcem popisuje svoje vtise g. Vinko Zaletel.)

(Nadaljevanje)

No, kaj takega kot ta peščica Slovencev v Čilu še tukaj na Koroškem malokdo premore: gospodinjki šoli in pa g. župnik Koglek se postavi s svojim novim farnim domom. Slov. sestre pa imajo tam tudi gospodarstvo: okoli 30 krav in 100 prašičev, vinograd, vrt. To pa pomeni, da tudi veliko delajo.

So pa še drugi pomembni Slovenci v Santiagu. V salezijanskem zavodu »Gratitudo nacional« (narodna hvaležnost), kjer so me gostoljubno sprejeli pod streho, sta dva: preč g. Martin Maroša, ki je sedaj poleg dela v zavodu slovenski dušni pastir. Bil je tudi okoli 20 let v Punta Arenas kot s. Vincencija, je zelo delaven in požrtvovalen in izdaja za Slovence list. In pa salezijanski brat Janez Prevc, ki je predstojnik mizarskega oddelka. Salezijanci imajo namreč po mestih svoje obrtne šole. Mizarje uči g. Prevc in je kot mizarski mojster tako cenjen, da imajo iz mesta toliko naročil, da ne zmorejo vsega. Je pač drugega rodu, strokovno na višku, vesten in pošten. Tožil pa je, da prav teh lastnosti Čilenci nimajo. Dela ne vzamejo resno, niso z dušo zraven in prav nobene odgovornosti ne poznajo.

Prihodnji dan me je prišel obiskat dr. Anton Trdan, župnik v Maipu. Ni mogel s svojim Opel-avtom, ker je deževje razdrlo pot in so poplave. Bil je več let kaplan pri Sv. Križu v Beljaku, pa je iz obupa nad tedanjimi razmerami v fari odšel v Čile. Sto in sto vprašanj mi je stavil o Koroški. Dr. Trdan je zelo upoštevan na škofiji kot jurist in verjetno bo v novi škofiji generalni vikar. Z njim sva obiskala družino, kjer se on rad ustavi; kako presenečenje, ko mi pove mož, da je doma iz St. Vida, tam kjer jaz. Pa ga doslej nisem poznal. Poročen je z neko Tirolko, doma iz Lienza. Imata trgovino z mešanim blagom. Priporočala sta, kakšen križ je s Čilenci. Trgovino morata imeti odprto ves dan do devetih zvečer in ob nedeljah do dveh popoldne. Kajti Čilenci hodijo večinoma sproti kupovat, kar rabijo, torej večkrat na dan. Pride kupit za zajtrk, potem za južno in morda še za večerjo. Ne mislijo za par ur naprej in v soboto ne, da bo drugi dan nedelja. Včasih pridejo ponoči kaj iskat. Če kje n. pr. gospodinja pošlje kupovat služkinjo, sme kupiti le toliko, kolikor rabijo za kosilo ali malico. Kajti če bi imeli doma kaj več, medtem vse pokradejo.

Pri salezijancih sem imel predavanje o Koroški. Se kar čudno sliši, da so tam v daljnem Čilu zbrani Slovenci in med njimi trije duhovniki in sedem slovenskih sester. Zlasti te so že dolgo od doma in zato jim je bil ta večer s slikami drag pozdrav iz domovine.

V Čilu je sedaj 11 slovenskih salezijancev, 7 svetnih duhovnikov in 17 sester. Slovenci so dali Čilu skupno že čez 50 duhovnikov in redovnikov. Kako velik misijonski prispevek našega malega naroda tem

velikim državam. Je res usoda našega naroda, da daje svoje moči in svojo kri vsemu svetu, pa vendar ne izkrvavi. Vsaj to mu mora Bog všteti v dobro.

Jutri pa na pot 700 km proti jugu na obisk k prijatelju g. Janezu Moharju!

Sedaj se začne najbolj problematičen del mojega potovanja. Namreč 1100 km dolga pot proti jugu Čila in potem prehod preko jezer in gora v Argentino. Neka negotovost me muči, ali bo uspela pot, bo šlo vse po sreči? Program imam do dneva natančen, toda...

Pismo sem bil zmenjen z g. Poštom iz Temuca, da se odpeljem z njegovim tovornim avtom (LKW) v Temuco, 800 km na jug. Pa je moral nujno odpeljati prej. Vesel sem bil povabila g. sobrata Tomazina, da me on pelje malenkost — do Talce, 300 km. Se bom imenitno vozil v Opel-avtu in še več videl. Glavna cesta na jug je asfaltirana. Med potjo sva se ustavila v San Bernardo in obiskala slovensko sestro usmiljenko v bolnišnici in nato še v San Fernando, kjer je še ena slovenska

sestra, prav tako v bolnišnici. Kosila se niti branila nisva, sestre pa povsod rade postrežejo. Tukaj je v bolnici slovenski duhovnik g. Franček Fekonja, pa je prav tedaj na potepu po Evropi, kot sem jaz sedaj po Južni Ameriki.

V Talci, 300 km od Santiaga, prideva zopet k Slovincem. V salezijanskem zavodu je slovenski duhovnik g. Gril, tam počuje na šoli in nadzoruje fante. Kot krojaški mojster pa je tam učitelj tudi Slovenec, salezijanski brat, doma blizu tam kot jaz. Kot g. Prevc za mizarstvo v Santiagu, je ta slaven kot krojač, tako da celo iz Santiaga hodijo k njemu naročat obleke. Ima kakih 30 vajencev in nekaj pomočnikov. Takoj smo si bili domači in prav vesela sta bila tega nenadnega obiska. Zvečer sem jim kazal barvne slike.

Pa se že začne smola. Hotel sem se peljati najprej v Temuco z nočnim avtobusom, pa so bili vsi sedeži oddani. Vlak še ne vozi, kajti že tri mesece traja železničarska stavka. Tudi v Čile je toliko svobode, da vsak lahko stavka, kadar se mu ljubi. Prav tedaj so tudi šole stavkale. Otroci »strajkajo« seveda z vsem navdušenjem, učitelji tudi. Zato sem rezerviral prostor v avtobusu za prihodnji dan opoldne. (Dalje)

Najrazkošnejši hotel na svetu

Waldorf-Astoria hotel v New Yorku velja za največje, najrazkošnejše, najbolj diskretno in najdražje gostišče na svetu. In to po pravici, kajti nastanjen je v nebotičniku, ki meri 109 metrov v višino, ima 2000 sob, cela nadstropja separiranih luksuznih stanovanj (apartmajev), več desetih dvoran za ples, zborovanja in seje, armado 5000 nameštencev od dečkov v dvigalnih in snajlcev čevljev, natakarnjev, portirjev, sobaric pa do zdravnikov in detektivov, 200 kuharjev ima ves čas polne roke dela. Na leto sprejme pod streho okrog 150.000 izbranih gostov iz vsega sveta. Izbira je zelo stroga, ta hotel si namreč morejo privoščiti le tisti, ki lahko plačajo za eno samo večerjo 100 dolarjev (2.500 šil.), ne da bi pri tem trenili z očesom. Se pa razume, da natakarnji ne vprašujejo, odkod ima gost denar. Odkar je v New Yorku sedež Združ. narodov, so njegovi stalni gostje delegacije številnih držav te svetovne ustanove in njihove račune plača seveda država, ki jo zastopajo, pa četudi gre za »zaostale države«, ki dobivajo večino svojih dolarjev iz ameriške pomoči. Sicer pa je Waldorf-Astoria zbirališče mednarodne denarne elite. Finančniki, ministri, industrialci, bankirji ter aristokrati, ki so kljub spremembi razmer ohranili svoje premoženje, se srečujejo po hodnikih in luksuznih dvoranah tega kozmopolitskega hotela, kjer je gost v polnem menu besede res kralj. Skušajo mu ustre v vsem. Vojvoda Windsorski je ondi stam gost. Pravijo, da so se za prihod abesinskega cesarja Heile Selassija pripravljali dva meseca. Posebna skupina uslužbencev je pod vodstvom glavnega detektiva študirala življenjske navade visokega gosta, katere jedače in pijače mu prijaajo in podobno.

Se razume, da je bil potem tudi račun »cesarski«. Besede nemogoče v tem hotelu ne poznajo. Ko je nekoč ustanovitelj hotela Jakob Astor dobil naročilo, da naj v nekaj urah pripravi banket (pojedino) za 1000 oseb, je glavni kuhar dejal, da je nemogoče. »V Waldorf-Astoria ni nič nemogoče«, je odvrnil Astor in večerja je bila pripravljena ob napovedanem času na mizi.

Waldorf-Astoria je bil ustanovljen pred 80 leti, kasneje pa večkrat povečan in moderniziran. Njegov ustanovitelj Jakob Astor je bil eden izmed največjih bogatašev svojega časa. S tem hotelom je svoje bogastvo še pomnožil, kajti kmalu se je izkazal kot prava »zlata jama«. Leta 1929 so ga zaprli zaradi prohibicije, ki je takrat veljala v Združenih državah. To pomeni, da je bilo v javnih lokalih prepovedano točiti na mizah alkoholne pijače. Točili so jih pač pod mizo. Zato je prohibicije bilo kmalu konec, ker se je izkazala kot neučinkovita, medtem pa je stal tudi pripravljen novi, še bolj luksuzni Waldorf-Astoria.

Vrhovna zapoved tega hotela je diskretnost, to je molk o tem, kaj se tam dogaja. Kdor se proti temu pregreši, čuti tudi posledice. Klepetave uslužbenke brez usmiljenja odslavimo. Zato so nameščenci kot nemi, nič ne slišijo, nič ne vidijo, nič ne vedo. Še tako prebrisani časniki ne izvleče iz njih niti besede o tem kaj se v hotelu dogaja. Tudi gostje se morajo držati pravil »dostojne družbe«, kajti sicer jim pokažejo vrata. Le eno izjemo glede teh strogih pravil je naredila v 80 letih uprava hotela.

Med stalnimi gosti je bila tudi Elza Maxwell, znana pod imenom »največja kle-

petulja Amerike«. Je po poklicu časnikarka, in sicer specialistka za »družabne zadeve«. Opisuje sprejeme, kosila večerje in druge družabne »dogodke«, poleg tega pa raznaša razne govorice iz privatnega življenja znanih osebnosti, kot politikov, gospodarstvenikov, filmskih zvezd in zvezdnikov, je torej »vaška klepetulja« velikega formata. Tudi sicer ima posebne življenjske navade, zaradi katerih je hotelska uprava večkrat nevoljno vihala nos, toda je potrpehla, da se klepetavi Elzi ne zameri. Za neki večer pa je Elza na svojo godovno »party« povabila širok krog svojih znancev. Na vabilu je stala pripomba: »Pridite takšni, kot ste bili v trenutku, ko ste prejeli to kartico«. Vojvodinja Windsorska je prišla v nočni srajci, njen mož v škotskem krilu, a golorok, operni pevec Lauriz Melchior v kostimu Lohengrina, princ Poliganc v fraku s cilindrom, a brez hlač itd. Elzini gostje so se tudi svojim nošam ustrezno obnašali. To je sodu izbilo dno. Naslednjega dne je Elza dobila od uprave hotela pismo: »Vljudno vas prosimo, da ne prestopite več praga našega hotela«.

Elza se je res izselila, toda v naslednjih tednih so se v vrsti ameriških časopisov pojavili strupeni članki o Waldorf-Astории, polni pikantnih podrobnosti, ki so se vse končavale, da »še zanimivejša« nadaljevanja slede. Ni minil mesec, ko je Elza dobila novo pismo iz Waldorf-Astorie: »Lepo vas prosimo, da pridete zopet in postanete naš stalni gost, in to brezplačen«. Tisku, nemi velesili, se je moral ukloniti tudi Waldorf-Astoria in napraviti izjemo od vseh treh svojih temeljnih načel: diskretnosti, dostojnosti in denarja.

Koliko ljudi poznate ?

Na naši zemlji živi skoro tri milijarde duš in zanimivo je pogledati, koliko ljudi poznamo med temi milijoni. Verjetno ste prepričani, da jih poznate najmanj nekaj tisoč.

Pa jih ne poznate! Neki angleški raziskovalec je zdaj poskušal odgovoriti na to zanimivo vprašanje. In prišel je do spoznanja, da ima posameznik običajno 20 do 50 bližnjih in daljnih sorodnikov, le redko kdaj več.

V šoli spozna 40 do 50, kvečjemu pa 50 do 150 ljudi: učiteljev, sošolcev, njihove starše in še nekaj drugih, katerih se lahko pozneje spominja. K temu pridejo še tisti, ki jih sreča po starših, v klubu, v društvu ali kje drugje. V skrajnem primeru je to 200 do 250 ljudi, običajno pa mnogo manj.

No, kaj pravite k temu? Kdor pride na 450 znanih ljudi, je segel že precej visoko. Po večini pa bo poznal vsakdo od nas le 100 do 200 ljudi.

Angleški znanstvenik je delal zelo skrbno in natančno. Poizvedoval je tudi pri adresnih pisarnah, pri odposiljalcih čestitk, vabil itd. Vse te ustanove razpošiljajo za pozameznike običajno 60 do 70 dopisov, v izjemnih primerih 100 do 130. Če prištejem k temu še vse družine naslovnikov, pridemo spet do 450 ljudi, kot smo izračunali prej.

FRAN ERJAVEC:

334

KOROŠKI SLOVENC

(III. del)

Ta mož, Čeh po rodu, je prišel že l. 1791 za licejskega profesorja v Gradec in postal nato tu bogoslovni profesor, licejski knjižničar, ravnatelj bogoslovnih študij in slednjič poročevalec za šolske in cerkvene zadeve pri graškem guberniju, kjer si je pridobil velike zasluge za ustanovitev prve slovenske stolice na graškem vseučilišču in za slovensko šolstvo sploh.¹⁹ Odlikoval se je po svojih velikih strokovnih in upravnih sposobnostih ter službeni vestnosti, zato ga je visoko cenil sam cesar.

Podobne lastnosti je imel tudi Spiegelfeld, ki je bil svoj čas kresijski glavar v Mariboru, dočim je Fradaneck, kateremu je bila poverjena predvsem organizacija beljaškega okrožja, baje precej zaostajal za njima. Tako so bile torej vse priprave za preureditev uprave v onih delih bivše Ilirije, na katere se je nanašal delokrog te komisije, že nekaj tednov po Saurau-ovem prihodu v Ljubljano skoro čisto končane, toda z izvršitvijo te preureditve je bilo treba vendarle še počakati, dokler ne bo tudi končno odločeno o teritorialni razdelitvi teh pokrajin.

Že v svojem pismu z dne 14. V. pa je javil cesar konferenci ministrov na Dunaju, da mu po mirovni pogodbi

ne bo pripadla le Ilirija, temveč tudi Benečija in Lombardija, zato naj mu konferenca pripravi predloge še o upravnih ureditvi teh dveh. Glede na to so bila potem na Dunaju živahna posvetovanja. Na njih je bilo sklenjeno cesarju predlagati ustanovitev posebne komisije, sestojee iz svetnikov dvorne pisarne in kómore, ki naj bi pripravila vse načrte in predloge za politično organizacijo novih dežel, ne nanašal naj bi se pa njen delokrog tudi na pravosodne in finančne zadeve. Glede slovenskega dela Ilirije je izvršila glavne priprave pravzaprav že Saurau-ova komisija, zato naj bi rešila nova dunajska komisija le še nekatera neresena vprašanja, razne podrobnosti pa naj uredi potem notranjeavstrijski gubernij, kateremu naj se priključijo ti deli s l. VIII. 1814.

Medtem pa je bil dne 30. V. 1814 podpisan prvi pariški mir, s katerim se je morala premagana Francija odreči večini zavojevanih dežel in med temi tudi Avstriji poleg drugih pokrajin vrniti »Ilirske province«. Ker so s tem te dežele prenehale biti le vojaško zasedene dežele in so postale tudi formalnopravno avstrijska last, je izdal cesar primerne patente, s katerimi je proglasil njih avstrijsko posest. Za Ilirijo je izšel tak patent dne 24. VII. 1814. V njem je cesar naglasil, da je kmalu potem, »ko smo skupno z zavezniškimi silami začeli sveti boj za osvoboditev in varnost Evrope, Vsemogočni bogoslovil naše orožje« in nam zopet podvrget večino provinc, ki so bile za časa francoske uprave združene v Iliriji in ki so nam bile sedaj vnovič zagotovljene od zavezniških sil. »Glede na to proglašamo s tem vse te province odslej za integralni del našega cesarstva in na večne čase vključene vanj. Mi bomo vse prebivalce teh provinc sprejeli kot podložnike z ljubeznijo, o kateri je večji del že v prejšnjih časih sprejel toliko dokazov...« Patent je pozival vse prebivalstvo, da priseže zvestobo v obliki, kakršno

bo določil v ta namen opolnomočeni dvorni komisar in »pričakujemo, da bo hvaležno priznalo Našo skrb za njihovo blagostanje in srečo ter da nam bo vdano z nezlomljivo zvestobo«, kakršno so ob vsaki priliki dokazovali pred vsem svetom ostali podložniki ostalega cesarstva.

Teden dni za tem patentom je pa sprejel cesar tudi zgoraj navedene predloge svojih konferenčnih ministrov in ukazal ustanoviti posebno samostojno »Osrednjo organizacijsko komisijo«, kateri je bilo poverjeno pripravljanje predlogov za upravo organizacijo sploh vseh pridobljenih dežel. Za njenega predsednika je postavil grofa Pr. Lažanskega, a med njenimi člani je bil tudi poznejši ljubljanski škof A. Gruber. Naloge prvotne Saurau-ove ilirske organizacijske komisije so bile medtem dovršene, a skrb za vse nadaljnje posle je prevzela tudi za Ilirijo odslej dunajska osrednja komisija. Saurau sam je le še v smislu zgoraj navedenega patenta dne 4. X. zaprisegel v Ljubljani zastopnike vse nekdanje Ilirije²⁰, a naslednjo pomlad je bil imenovan za guvernerja Lombardije. Po smrti grofa Ugarteja pa je bil Saurau konec l. 1817 imenovan celo za vrhovnega kancelerja (ministra za notranje zadeve), ki je veljalo do l. 1848 za najvišje mesto v avstrijski upravnih službi (na tem mestu je ostal do l. 1830). On je potem tudi ukinil »Osrednjo organizacijsko komisijo« in njeni posli so bili dodeljeni »Združeni dvorni pisarni«.

(Dalje prihodnjič)

¹⁹ Po opravljenem poslu v Iliriji je bil Jüstel (po smrti škofa Kavčiča) najresnejši kandidat za ljubljansko škofijsko stolico, vendar do tega imenovanja ni prišlo, temveč je postal dvorni svetnik v Združenih dvornih pisarni in je imel po smrti J. Spendova tudi v Dvornih študijski komisiji referat za ljudsko šolstvo. Končno je postal l. 1831 celó prvi državni konferenčni svetnik in je ostal na tem mestu do razpusta Državnega sveta dne 31. VIII. 1848.

²⁰ K zaprisegi so bili pozvani vsi škofje, stolni dekani, prošti, opati, prelati in zastopniki zemljiških gospostev vsakega okraja. Glede zastopnikov občin, med in trgov je bilo zaradi varčevanja odrejeno, da prisežejo na sedežih svojih občin in da se o teh zaprisegah sestavijo tudi posebne listine po predpisanih obrazcih.

KOTMARA VES

(Farne novice)

Ker se že dalj časa nismo več oglašili, se je nabralo kar cel koš novic. Začnimo z veselimi!

Na god Marijinega rojstva je sprejela v Rimu šeli Kulnik iz Novega Sela redovno obleko šolskih sester ter dobila ime Bertila. Želimo ji milosti poln noviciat.

Njena sestrična Marija Benko, pd. Orenova je obljubila Jožefu Liendl, pd. Kvančnikovemu pri poročnem oltarju zvestobo in ljubezen. Pri poroki in poročni pojedini so ji prepevali cerkveni pevci. Bog dal, da bi čim preje dogradila svoj lastni dom in dom družinske sreče. Želimo jima srečno življenjsko pot!

Tudi hiše rastejo pri nas kot gobe po dežju. Svoj lastni dom so si zgradili in ga dali blagosloviti: Mihelin, E. Müller, Waste. Vrli čahorški gostilničar in cestar Hanzelj je prizidal nadstropje, da bo več prostora za družino in ga dal blagosloviti.

Tudi smrt nas je jeseni pogosto obiskala, predvsem na farni meji, odkoder pokopujejo v sosednje župnije. Tako sta bila pokopana v Zakamnu Cinglar in ponesrečeni rešetar Lavnič, v Žihpoljah stara Polančinja iz Gorij, v Kapli cestar Eberndorfer iz Podgrada. Pri fari pa smo pokopali šumija, ki je dolgo bolehal na raku in mu končno podlegel. Zadnje dni pa se je Bog usmilil bilčovski kuharice, Ane Stich, ki je 10 mesecev pri Virtiču na Ilovju čakala na smrt. Pogrebne obrede sta opravila prelat dr. R. Blüml in kanonik A. Zechner, ki je imel tudi ganljiv pogrebni nagovor. Zapeli so ji na domu, v cerkvi in na grobu v slovo bilčovski cerkveni pevci pod vodstvom g. organista Kapusa. Pogreba so se udeležili še sledeči gospodje duhovniki: Stich, Repnik, dr. Zablatnik, dr. Polanc, Mussger, Vošnjak, Safran in domači župnik. Tudi 4 šolske sestre in številni Bilčovščani so jo počastili. Zelo smo pa pogrčali obolelega g. dekana Koširja, ki mu želimo čimprejše ozdravljenje. Blaga Nani, počivaj v Bogu, g. svetniku Stihu in Virtičevim pa naše sožalje!

PEČNICA

(Iz farne kronike)

Dolgo že molčimo, pa se moramo vendar oglašiti, da svet izve, da še malo dihamo. V poletju so bile vse vaše polne tujcev, po večini iz Nemčije. Ne morejo prehvaliti lepote naših krajev in posebno našega bisera, Baškega jezera. Nemci so v našem okolišu pokupili več zemljišč in ponekod že stojijo lepe stavbe. Če bo šlo tako naprej, potem bo pa druga »Unterwanderung«, kakor tista, ki je ni, a vedo nekateri nemško-nacionalni listi toliko povedati.

Dne 11. avgusta se je peljal Vaznikov Hanzelj s svojo ženo in dvema fantkoma domov na semenj, toda med potjo se je zgodila prometna nesreča. Hanzelj, fantka in vozač so bili nepoškodovani, žena Trudi pa je bila na mestu mrtva. Strašna žalost je prišla v Vaznikovo družino in Hanzelj je ostal sam s tremi otroki. Pogreb rajne

Pri nas na Koroškem

Trudije Arnejc je bil v Klein St. Paul ob veliki udeležbi ljudstva. Tudi pečniška fara je bila častno zastopana. Pogrebne obrede je opravil Hanzijev bratranec č. g. Jože Gabruč, župnik v Pokrčah. Njegova pridiga ob odprtem grobu je segla vsem globoko v srce.

V San Diego v Ameriki je v oktobru umrl naš rojak Franc Smole, doma iz Sp. Borovelj. Že pred prvo svetovno vojno se je izselil v Združene države, kjer je prišel do zelo velikega blagostanja. Svoje stare domovine ni pozabil, posebno je za cerkev v Spodnjih Borovljah veliko daroval. Z njegovo podporo so tudi postavili spomenik padlim iz druge svetovne vojne v lopi pri cerkvi. Nadalje je omogočil ureditev stopnic k cerkvi, pa tudi notranjščina cerkve priča o njegovi dobroti.

LIPICA PRI RUDI

(Vse se spreminja...)

Tudi mi se moramo oglašiti, preden čisto ne zaspimo. Nekdaj smo imeli pri nas fužine, kjer so kovali verige in drugo železnino, žage so veselo rskale, pa tudi promet iz Rude proti Pliberku je bil živahen. Ko smo pa sedaj slišali, da je most čez Dravo pri Gorenčah že gotov in da bo moč iti tudi peš preko njega, saj je ob strani narejen poseben hodnik za pešce, pa nas je skoroda zadela kap. Kdo se bo pa odslej še vozil čez Lipico po cesti v Pliberk? Še Rujane bo prijemala skušnjava, češ, kaj bomo lazili po tem grabbu, ki se pa lahko v Gorenče peljemo po gladki asfaltirani cesti. Tam med Ledom in Radigundo pa bo postaja in se bomo lahko usedli v vlak, pa hajd, bodisi skozi Luknjo v št. Pavel ali pa v drugo smer čez most v Pliberk. Sedaj smo še pomembni samo zaradi elektrike, ki jo proizvajajo naši močni vrelci, da nas greje in nam dela kratek čas, toda ako nam še to pohrusta »Kelag«, kot baje na-

merava, potem pa se res ne bomo z ničemer mogli več ponašati.

ŽIHPOLJE

(Smrtna kosa)

Koščena žena se pri nas pogosto oglašala. V 14 dneh smo imeli kar tri pogrebe. Najprej smo spremili na božjo njivo Proparjevega očeta, nato pa še Polančevo mater v Gorjah. Ko pa je bila osmina, je bil zopet pogreb, in sicer smo se poslovili od Pobunčeve matere, ki je bila naša najstarejša faranka. Dočakala je 90 let. Doma je bila iz Sel, zato je prišlo na pogreb tudi mnogo Selanov, pa tudi domačinov iz fare in okolice je bilo veliko. Rajnica je bila verna žena in je večkrat na domu prejela sv. zakramente, ko sama ni mogla več v cerkev. Č. g. Česen so se ob odprtem grobu lepo poslovili od nje, domači cerkveni zbor pa ji je na domu zapel pesem »Nad zvezdami«, na grobu pa »Angel Gospodov«, ker je menda sama tako želela. Vsi rajni naj počivajo v miru, domačim pa naše iskreno sožalje.

SELE

(Odšla sta...)

Celih sedem mesecev se smrt ni več oglašila v fari. Zdaj pa je nemilo pokazala svojo moč, ko je iz srede Husove družine iztrgala mater Ljudmilo. V navidez cvetoči ženi je že nekaj let glodala zdravje skrita bolezen, katere tudi operacija pred dvema letoma ni mogla zaustaviti. Rak je se razširil na pljuča in možgane. Junaško in tiho je trpela in domačim prikrivala svoje stanje in opravljala svoja dela skoro do zadnjega. Le par dni je bila v postelji in je po treh dneh bivanja v bolnici premirala. Stara še le 47 let zapuščala moža in šest otrok, od katerih je najmlajši šele jeseni začel obiskovati šolo. Bila je globoko

(Dalje na 8. strani)

Prodoren uspeh koroških pevcev v Trstu

Pevski zbor »Jakob Gallus-Petelin« v Celovcu je pod vodstvom svojega pevovodja prof. dr. Franceta Cigana minulo nedeljo v polni dvorani tržaškega »Auditorija«, v katero je na kratko povabilo prek radia prihitelo nad 900 tržaških Slovencev, dosegel prodoren uspeh, obenem pa je ponesel našim bratom ob Jadranu najlepši dar, ki ga more nuditi Koroška, našo pesem.

»Gallus« je nastopil z bogatim programom. V prvem delu je izvajal koroške umetne pesmi sodobnih skladateljev, predvsem Milke Hartmanove in Antona Jobsta in obeh Kernjakov. Že v tem

delu sta Kernjakova »Rož, Podjuna, Zilja« in Milkina »O Podjuna« prebili led. Tržaško meščansko publiko je mehka, otožna melodioznost koroške umetne pesmi, ki je doslej še ni poznala, zagrabila in razživel. S svojim naraščajočim aplavzom je dala pevcem novega elana, da so ti potem od pesmi do pesmi rastle v izrazni moči in prepričljivosti. V drugem delu je zbor izvajal slovenske umetne pesmi, med njimi zelo težke skladbe Gajmira Kreka in Emila Adamiča. Dokazal je, da ne goji le pokrajinsko obeleženo folklorno pesem, ampak da ga prežema tudi resna volja po umetniški

Še tiste ju je bôrov, čí vsok dan št'k' zguoda vstane, nu pa, k'k' lopu je kej zjutra v lesu tice pvajeju...

Saj vjš, da Lojza kne môrnje vejku, je pa kôr pukimova. Še lopu sa je jê nasmejov — Lojza je pa koj bol v tlih gvađuva. Van je reku, ku nôma je r'ku dôv, da še pride. Minda bu jô drôv besiedu! Cevú sa mi zdi, da pride v svôta. Vejku bo snieduv, tiste je ries'n — Buoh mu požegnêj — pa no, hvôče su hvôče, čí glih su kôj za strôh pr' hiši. Da bi le pijôn'c, kvâfov'c pa vohrník ne biev. Čika pa žihr, bomu ži pumetli za jim.

Oh, da bi le še prišu! Ud zaj napré pa pójanfov ne bom venč pregójava pa plevhova; tuj pojančne ne bom umjetova, zadelu, ku sa na pojančnu ženini ubiešaju. Lej, Špela, štoke štantige mô čvavek; pre da sa utrocí uštantoju, je dr' križ na tri rôte. Či pa dubiš h hiši anega burdigoča, da pride koj za delu, da je pud striehu pr' siru- pr' moštu nu kruhu, pa, da ga še na devu ne moreš sturjat, je pa tuj koj žoltova... Dekliča pa m'r'm užent, ku gre ži v lieta, Lej, dandanašni sa ži utrocí ženju. Buoh nam matéram pumogaj nu sveti Jožapl!

Luba Špela, zdaj mi pa še Ti kaj šribej, pa svoje rieve nu težave putoži.

Prav lopu tâ pozdravi čez vsâ hribe nu duline Tvoja znonka

Lojz'na moti.

Odmevi

Nedelja, 22. oktobra, dan naše pesmi, je bil za nas vse slavnosten dan, zgodovinski dan, praznik najlepših doživetij. Ostane pa v najlepšem spominu meni in mojim bratom »pesnikom in komponistom« —, kakor so nas imenovali. Govorniki in polna dvorana so nam peli slavošpeve in sprejemali smo čestitke. Seveda smo jih bili zelo, zelo veseli. In kako veseli smo bili svojih pesmi, ki so jih zbori peli. Prvič sem čula tudi pesmi in melodije, ki sem jih zapela pred leti in sta jih gospoda profesorja Mihelič in dr. Cigan harmonizirala za ta zadnji nastop.

V velikem razburjenju in v bojazni sem pričakovala prvih in zadnjih akordov svoje pesmi. Kakor da sem dala otroka svoje duše v ostre zobe mlatilnega stroja. Kritika, ki je sicer potrebna in zdrava, je vendar nekaj zelo hudega. Pa zbori so pesem — lepo negovano položili na blagodneče valove glasbe. Pevovodje so iz preproste pesmi izkovali bisere. Pod vodstvom teh naših dragih pevovodij in umetnikov je zaživel vsak diha »nebogljenečka«, ki brez izkušenega vodstva nikamor ne pride, čeprav je bil porojen v silnih krčih hrepenenja, ljubezni in bridkega razočaranja. In tako je ljubi naš narod, stisnjen v dvorano, ovil naše pesmi z venci slavošpevov, ji zažgal kres srca in ponesel v svoje domove, in v zelene širjave naših polj, tja, kjer se je naša pesem rodila in bo naprej živela.

Ko sem imela v naročju bogati šopek belih nageljnov, in sem gledala vse one rdeče šopke, podarjene od naroda slavljenecem, sem si mislila, kako zelo so si jih zaslužili naši vrli pevovodje, ki delajo iz not glasov in pevcev čudeže. Oni dvigajo zakopane in speče zaklade, budijo osebno zavest, narodno zavest in ponos, budijo žive grobove. Vsem našim pevovodjem širom domovine pripni na prsi nageljne naših okenc in gred.

Vam, dragi bratje in sestre, ki smo vas zrlí z odra v dvorani in so vam oči žarele navdušenja, da je bilo videti morje lučic, hvala vam za lovorike! Vi ste priklicali pesem na dan, ker ste jo hoteli čuti, ker jo ljubite. Vam je bila darovana; darovana vsem onim širom naših krajev, ki jo radi poslušajo.

Še bomo peli vam, bratje in sestre; pa Bogu, mojstru večnih zvokov v hvalo in čast, ker On našo pesem blagoslavlja.

M.

izpopolnitvi. Tudi te pesmi so naletele na potrditev pri glasbeno izbirčnem in zahtevnem tržaškem občinstvu.

V tretjem delu so sledile koroške narodne pesmi v Devovih, Kramolčevih in Ciganovih priredbah. Ob pesmih »Spov ptice pojo«, »Stoji hartelj«, »Čej so tiste stezice«, »O ti norčava gava« in »Tam, kjer teče bistra Zila«, si vedno bolj dobival občutek, kot da poje v srcu vsa dvorana. Pevci in poslušalci so se združili v eno samo veliko slovensko občestvo, ki je ob koncu izpovedalo svojo vero v življenje v Prešernovi mogočni »Zdravici«.

V imenu prirediteljev Slovenske prosvete v Trstu je koroške pevce pozdravil z občutenimi besedami g. Drago Štoka, gospodična Gina Pertotova v tržaški narodni noši pa je pevovodji in pevcem izročila lep šopek s slovenskimi barvami.

V imenu pevcev pa je mladi, trdni planinski kmet iz romantično lepih Kort, Francelj Smrt-nik, izrazil pozdrave poljan in gora Korotana našim bratom in sestram ob sinjem Jadranskem morju, kjer biva slovenski rod prav tako dolgo kot na Koroškem. Tajnik Zveze pevskih društev, č. g. Tomaž Holmar, je očrtal uspešno delo te naše osrednje pevske organizacije ter predstavil zbor »Gallus«. Pesem, ki vam jo prinašamo — je dejal — je izraz naroda, ki so mu že mnogi mrliško svečo držali, a ni umrl in umrl ne bo. Dokaz njegove nezlomljene življenjske sile so prav te pesmi, ki še danes vrejo iz bogatega vrelca narodovega genija. S šegavimi spremnimi besedami v pristnem koroškem narečju pa je študent Erik Prunč imenitno opravil vlogo napovedovalca.

Le prenatlo sta minili dve uri, dve uri bratske povezanosti v slovenski pesmi in besedi. »Prinesli ste nam veselje in novo navdušenje« je dejal tržaški akademik koroški dečli. »Z vašim navdušenim odobravanjem ste nam dali novega poleta za delo«, je odgovorila.

Po koncertu so nas prireditelji pogostili v bližnji restavraciji, kjer je zopet donela pesem za pesmijo. Na ulici se je zbrala gruča radovednih Italijanov, ki je poslušala in bi hotela še poslušati. V zdravicah, ki so bile izrečene ob prezgodnjem slovesu, je izvenela ena zaključna misel: Kmalu se spet snidemo — ob Jadranu in na Koroškem!

Lojzina mati ima skrbi!

Luba Špela!

Prjaca aneh dni je ži putjaku ud te dva-be, ku s'm ti ta šliju bart šribova. Lidi pa praviju, da cveiku čez'm. ... no, zdaj pa vid's, da nči ries'n. Raduvedna s'm pa le, k'k' ti še kej gra. Gvišnu si pa dvare vole, nu pa, da ti vada v grvu ne tjače, ko smu štk dovgu meli, vrjáme, da bi ga vikov. Č ti le vade zmanjkovu kni v štej suši! Aj ste lj'ts kej s puola dojsti prdevoli, s'm tuj raduvedna.

Pr nas je bovu lj'ts bol piškovu letu. Toča je priaca pubiva pavr'm nu bajtlarj'm. M'ne je vet'r pa huduurnik sk'r' bajtu nesu. Sa je dr mornvovu, da boju gušpuodi pa država pumogli pavrom v šte nesreči. Pa čí bovu kaj un. Puve mi, Špela, kudô pa je še gušpuod pavru šov na ro-ke...? Sa m'r'mu koj š'tega držet: »Som si pumôj, ti bo pa Buoh pumogov.«

Špela, aj si še kej r'pico zbrova? Mibi z Lojzu sma ju ži! Ni kaj prida, je koj bol putevhana, ud suše pa vrčine. Sôdje tuj ni Buoh vié kôj, ku mo vsok sôd trčku. Pa drobnu je tuj, da su same pr'k'ce. Lesnikovca sma le movu naprešali, kvoc tuj če bo. Druv moma perjác, ku je par drevies viha pudrva. Veje je vse Lojza s srpič'm unspaclova; večar pa s picarezejem trieske d'jva. Sonce jih je t'k' pusušuvu, da kôr cinglôju.

Buzava je lj't' še hvava Bogu kôr pu-

žegnana. Zela, redkve pa piesja sa bomu ži najedli, zravnu pa še žgônkov pa fižola. M'su si bomu pa cuva misleli. Kôr sma prdevoli, sma devoli s'muôtež. Pa še h pavr'm sma hudili pumôgat, ku jih št'k' za dnevu môtra, čí môju glih mašine pa traktorje. Mašina tuj ni vse. Pômeti pa duše nema, pa vejku gnôrvov puazre.

Lojza je bova vse letu prav pridna. Tisti Unjigov Pet'r si pa upa šribat', da je favlasta. Zdaj ga pa ni trebi blizu, ko št'k' neumnu čezi. Lojza mô ži druge svôte. Stâm ane jut'r sa je kôr na vsem lj'pem znašu adn v kuhiji. Bôrov je, ke môm deklîča. S'm pa trepa rjakva, da je na »tetejevi vuôbi«. Ješ, s'm sa vstrôšuva, ku s'm štôku putufova. Pa tr'k'l ma minda jô ni zastopu. S'm dr' nôgvu rjakva, da je gvišnu ži v lesu. J'mu sm prnjaska lesnikovca, kruha pa kozjega sira, da sa je môvu zamotuv.

Ku s'f Lojzu zbudiva, sa je nôgvu ublj'kva pa nakuštrôva, jônku pudvezôva, ji rob spoda zmočuva pa leteva v hribr pu vejnik za kvâzu. Ku je v kuhinju prišva, je zgva-dovu, k'k'r da je ži vse jut'r vejnik nabirova.

Tr'k'l je tacajt v's sir pa kruh pubrisov pa mvâšt pužolbov. Je vjadet', da mô vel'k apetit. Lojzu je pa gvôduv ud nuôh du gvave. Vjadet' je bovu, da sa mu dupôde.

Mladostniki pred sodnijo

Po drugi svetovni vojni mnogo razpravljajo o mladostni kriminaliteti. Izvedenci namreč trdijo, da se je zločinstvo med mladimi v zadnjem desetletju zelo pomnožilo; to potrjujejo tudi statistike pravosodnih oddelkov državnih uprav v Evropi.

Pred nekaj leti je zelo vznemirjal splošno javnost pojav »napolmočnih«, ki so zlasti po večjih mestih občutno nadlegovali ljudi in dajali policijskim organom kar precej dela. Ta pojav še sicer ni popolnoma izginil, vendar pa je v zadnjem času na svoji tajinstveni romantičnosti in privlačnosti močno zgubil. Zanimivo je vendarle dejstvo, da je vzgled nekaj perversnih mladostnikov mogel vzbuditi kar močno gibanje med meščanskimi in delavskimi mladostniki. To pač dokazuje, da je velik del današnje mladine vzrastle iz neurejenih razmer medvojne časa in splošnega poplitenja življenja.

Tudi v Avstriji postaja problem mladostne kriminalitete zelo resen. Dnevno časopisje prinaša pogosto poročila o zločinih in prestopkih mladostnikov. Največ teh prekrškov je sicer lažjega značaja in se omejuje na tatvine in vlome. Zelo oteževalna okolnost za tolikšne tatvine je dejstvo, da v deželi ne vlada brezposelnost in je lahko priti do poštenega in lepega zaslužka, če je le malo delavljnosti. Upravičena je zato trditev, da mladostniki kradejo predvsem iz resnične pokvarjenosti, lenobe in zanikrne vzgoje. Tudi so poznavalci tega vprašanja prišli do zaključka, da je glavni vzrok mladostnih prekrškov slaba vzgoja in slab vzgled staršev. Veliko krivdo ima pri tem tudi dejstvo, da starši s pogrešno vzgojo ne znajo mladega človeka pripraviti na življenje. Tako zvana »opičja ljubezen«, s katero mnogi starši svoje otroke razvajajo, nosi precejšen del krivde. Prav gotovo je pa eden glavnih vzrokov mladostnih zablod sodobna rast mladine daleč proč od Boga ali popolnoma brez njega. To potrjuje tudi primer mladostnika, ki je bil radi večjih tatvin zaprt. Še pred razpravo pa si je hotel vzeti življenje, a so mu pravočasno to preprečili.

Predstavnik mladinskega sodišča v Celovcu je ob neki priliki povedal, da je od vseh sodnijskih razprav največ prav onih, ki imajo opravka z mladostniki. Teh je nad 60 odstotkov. Med njimi je največ fantov, ki so še mladoletni; te pošljejo zaradi odslužitve njihove kazni v posebne mladinske domove, kjer se morejo tudi strokovno izobraziti. Glede vrste zločinov pa sledijo kraji še moralni delikti (nemoralna) in tu in tam tudi ubojstva.

Pri skorajšnji odpravi mladostnega zločinstva ima krščanska mladina visoko in prevažno nalogo. Treba je pri tem mnogo idealizma, poštenosti in apostolata.

Od česa živimo ... ?

Karl Marks je svoj gospodarski nauk podal v svoji obširni knjigi »Kapital«. Tu zagovarja svoje socialistično-komunistične nauke, med katerimi so najvažnejši: skupna lastnina, delo edini vir vrednosti in razredni boj. Uresničenje teh osnovnih zahtev bi naj človeštvo pripeljalo do pravega blagostanja, do raja na zemlji.

Delo — kapital

Zmotnost marksističnega nauka o skupni lastnini sta zavrnila že prva in druga socialna okrožnica Cerkve, kot je bilo prikazano v zadnjem našem razmišljanju o sodobnih socialnih problemih. Treba je, da se seznanimo z drugim problemom sodobne socialne teorije. To je važen nauk o vrednosti oziroma o viru ali činitelju vrednosti. Z drugimi besedami bi to izrazili takole: vprašanje je namreč, od kod prihaja naš zaslužek in naše bogastvo. Vsak more namreč spoznati, da njiva, katero obdelujemo (zorejemo, posejemo, očistimo), takoj pridobi na svoji vrednosti, prav tako drevo, vinograd; še bolj je to vidno v roko delstvu, ko mizar obdelja deske, kovač železo; deska in železo dobita pri tem mnogo večjo veljavo.

Nastane pa vprašanje, od kod je prišla ta več-vrednost? Tukaj je namreč dvojje: njiva — vinograd in človeško delo; ali pa les — železo in pa človeško delo. Nam se na prvi pogled zdi povsem enostavno: da je vinograd ali njiva postala več vredna, je bilo potrebno delo na njivi ali v vinogradu; da je iz lesa nastala omara, katero je mizar drago prodal, je bilo treba desk in mizarjeve izurjenosti v mizarškem delu. Še najbolj pridoben delavec bi brez lesa ali železa ne mogel pridobiti kake vrednosti, če nima na čem ali s čim delati. Pa tudi njiva, vinograd, les ali železo in prav tako vsaka druga mrtva stvar ne bi pridobila na vrednosti, če je ne bi kdo obdeloval. Omeniti je še treba, da v socialnem razpravljanju vsako stvar, katero naj človek poseduje in obdeluje, imenujejo **snov** ali **kapital**. Tako je njiva, les, železo, stroji in tudi denar kapital, s katerim človek dela in si tako množi dohodke.

V tem vprašanju, odkod prihajajo dohodki in bogastvo, uči Marks, da je le delo vir dohodkov in vrednosti. On poudarja, da le človeško delo more ustvarjati vrednost, zato je delo edini vir ali činitelj vre-

dnost. Kako pride Marks do takih naukov, ko se nam zdi tako enostavno, kar smo napisali zgoraj? Marks uči takole: privatne lastnine ni; vse je skupna ali državna lastnina, zato od nje ne sme imeti nihče dobička. Tej skupni lastnini — skupnemu kapitalu pa daje večjo vrednost samo delo, katerega opravljajo delavci, ko obdelujejo to skupno državno lastnino. Tako po Marksovi teoriji le delo ustvarja več-vrednost.

Dosledno bi kdo mislil, da v komunističnih državah — po Marksovem nauku — prejmejo delavci vso vrednost za izdelane izdelke. Toda to je huda zmot. Dejansko prejemajo delavci pod komunizmom le majhen del sadov svojega dela. Za vse stroške za kapital, pravo, obrabo strojev itd. odtegne svoj del po mili volji država, ki je vsemogočna in je nihče ne more kontrolirati.

Nauk Pija XI.

V vprašanju o delu in kapitalu je papež Pij XI. v okrožnici »Quadragesimo anno« odločil sledeče: Ker pridelki in izdelki snovi (kapitala) niso le plod snovi same, ne dela samega, temveč snovi in dela, zato se morajo pridelki in izdelki ali dohodki (več-vrednost) od njih sorazmerno porazdeliti med oba. Odločno zavrača istočasno kapitalizem, ki si je dolgo lastil takorekoč vse plodove in dohodke dela in le nekaj malega milostno odstopil delavcem. Že ime kapitalizem pove, da temelji njegov nauk na zahtevi, da je kapital absolutno počelo gospodarstva. Tak skupni kapitalizem papež najstrože obsoja.

Ko pa je papež postavil načelo, da delo in kapital skupaj proizvajata (ustvarjata nove vrednosti), gre zato enemu in drugemu delež vrednosti in dohodkov. Jasno je pa zato tudi, da ni mogel obsoditi vsakega gospodarjenja s kapitalom. Po nauku papežev pa je kapital lahko v privatni lastnini, zato gre neki delež po pravici tudi lastniku kapitala (pod komunizmom pa državi). Tak zmeren kapitalizem (kakor je danes v zapadnih državah), ki priznava tudi delu svoj pravičen delež na več-vrednosti, torej ni v nasprotju s socialnimi nauki Cerkve.

Pravična plača za delo

V tesni zvezi s tem pa je vprašanje o meznem razmerju ali o plačah. Po Marksovem nauku je plača za delo nujno kri-

vična, ker ji je kapital ukradel del dohodka. Saj če je delo edini vir vrednosti, profit ni mogoč od drugod kakor iz sadov dela.

Papež pa je drugače razsodil. Če kapital in delo skupaj proizvajata in kapital more jemati svoj delež, potem prejemati plačo za delo (mezdno razmerje) nikakor ni krivično. Predpogoj pa je, da mora biti plača za delo zares pravična, kar pa žal v pre mnogih slučajih ni, ker si kapital prevelik delež sadov prisvaja zase. Zato papež priznava, da je v današnjih socialnih razmerah golo mezdno razmerje manj primerno in je želeli, da se to razmerje počasi ublaži z nekakšnim družabnim razmerjem, kjer se delavec in delodajalec nekako združita v sodelovanju (kot kapital in delo); tako bi postala skupaj deležna lastnine, uprave, odgovornosti in dobička (solastništvo in souprava na kapitalu).

NA KNJIŽNEM TRGU:

Knjiga za vsako družino

Med Mohorjevim knjigami, ki smo jih v teh dneh dobili v roke, je ena nadvse pomembna. To je knjiga, ki jo je spisal — vsaj večji del — rajni salezijanec dr. Zamjen, ki ga poznajo mnogi na našem Koroškem. Knjigi je naslov FATIMA, ker opisuje dogodke v Fatimi in sicer podrobno, nazorno, živahno, da knjige ne moreš odložiti, dokler ne prebereš vse. Ta knjiga je med zadnjo vojno izšla kar štirikrat. Tako so ljudje segali po njej, da jo je vedno zmanjkalo. Sedanja izdaja je pa izpopolnjena in pomnožena z mnogimi rečmi, da je v tej stvari na tekočem vsak, ki jo prebere.

Knjiga je na lepem belem papirju, ima 240 strani, vmes pa so risbe in zanimive slike na boljšem papirju. Stane le 15.— šilingov.

Poudariti je treba, da je to knjiga za vsako družino. Med zadnjo vojno, ko je bila izdana štirikrat, nas je še tlačila nacistična mora s svojo silo. Takrat je po naših družinah niso mogli dobiti v roke. Sedaj je pa priljubljen. Posebej je zanimiva zato, ker nam tudi sedanje čase postavlja v posebno luč. Na komunističnem kongresu v Moskvi je te dni govoril Hruščev, da bo zadnjega oktobra Sovjetska izstrelila doslej najstrašnejšo bombo na svetu; pripravljeno pa da ima še enkrat hujšo. Kaj bo iz tega? Res strašne čase živimo. Vse to je pa Marija leta 1917. v Fatimi že vnaprej videla, ko je po videnjih treh pastirjev povedala svetu svoje sporočilo. Te njene besede moramo vsi resno vzeti. Zelo resno, ker so sedanji časi tako resni.

Rajni škof dr. Gregorij Rožman je to knjigo takole priporočil: »Ob tej knjižnici imam to iskreno željo, da bi jo vsi verni Slovenci brali in vdano sprejeli Marijino sporočilo.« Zakaj je tako zapisal? Zato, ker ta knjiga prinaša našim ljudem veliko tolažbe, veliko razsvetljenja in pravega podučila za težke čase, katerim gre Evropa nasproti, z njo pa mi vsi.

Drugi narodi veliko pišejo o Fatimi. V zadnjih letih je samo na Francoskem izšlo pet knjig, katerih vsaka s svojega vidika obravnava fatimska dogajanja. Zato pa sezimo mi s toliko večjim zanimanjem po tej knjigi, ker je edina naša knjiga o tem in ker pove vse najvažnejše na preprosto in zanimiv način.

Iz filmskega sveta

Pred leti je bil film, ki je prikazoval naravne lepote, zlasti gorski in planinski svet, zelo v čišlih po kino-dvoranah. Zadnja leta pa se opaža, da je navdušenje za naravo med kino-obiskovalci močno padlo. Razni domovinski in romantični filmi so vedno slabše obiskani. To je vzbudilo precejšnje vznemirjenje med pospeševalci naravnih filmov. Ti imajo namreč vsako leto svoj »slavnostni teden«, v katerem rešujejo probleme gorskega filma in ocenjujejo nove filme z vidika gojitve ljubezni do narave.

Tudi letos so se zbrali v Trientu v Južni Tirolski na 10. mednarodnem tednu gorskega filma zastopniki imenovanega gibanja in skušali vsaj ugotoviti vzroke nezanimanja za filme iz narave. Pri tem so ugotovili, da je opaziti splošno upadanje zanimanja za kulturne filme. Posebno mladina kaže neverjetno malo navdušenja za lepote gorskega sveta, kar je zelo porazno, če pomislimo, da je prav mladina v preteklosti bila najbolj vneta za turizem in poslanstvo.

Vzhod in zapad v športu

Ves čas po drugi svetovni vojni vladajo med vzhodom in zapadom nesoglasja, ki jih ne morejo spraviti z dnevnega reda, ampak postaja vzdušje iz dneva v dan neznošnejše, da smo v večnem strahu, kaj nam bo prinesel prihodnji dan. Zapad, kjer živijo ljudje v svobodi — v pravem pomenu besede — je že toliko popustil komunističnim zahtevam, da ne more in tudi ne sme več, ker je ravno radi svojega popuščanja že precej na svojem ugledu pri narodih v svobodnem svetu. Komunizem se pač hoče uveljaviti po vsem svetu in ga seveda tudi preurediti na svoj način, da bo moralo vse plesati po komunistični taktiki. Tako si namreč Kremelj predstavlja svoje delovanje in v vseh področjih človekovega udejstvovanja, kjer športa, kot izredno važnega činitelja, ne izvzame, ampak ga zelo propagira, ker dela zanj večjo reklamo, kot bi si mogel povprečen zemljan predstavljati. Zato meče velikanske vsote za svoje športne podvige in ni prav nič izbiren pri pripravi svojih atletov za razna mednarodna srečanja, se pravi, se prav nič ne ozira na obstoječe predpise, zlasti kar se amaterstva tiče, ampak hoče zmago in to za vsako ceno. Š športniki za železno zaveso seveda ne morejo držati koraka športniki svobodnega sveta, ker so oni v veliki večini pač vezani na svoje službe in si morejo vzeti samo toliko časa za trening, kolikor jim ga preostane po opravljenem poklicnem delu. Seveda tudi na zapadu ni vse tako, kakor bi moralo biti, vendar se v glavnem držijo predpisov, da ne ogrožajo — radi kršenja amater-

skih pravil — mednarodnih tekmovanj ali olimpijskih iger samih.

»Amatersko vprašanje je pri nas rešeno!« — pravi Vzhod

Na nedavnem mednarodnem olimpijskem kongresu v Atenah, kjer je bilo na dnevnem redu tudi vprašanje amaterstva, je športna skupina iz vzhodnih držav zastopala stališče, da je amatersko vprašanje v socialističnem taboru rešeno in obstaja samo še v kapitalističnih deželah; tam ga pa radi obstoječega socialnega reda ne morejo obvladati. Glede na tako izjavo je predsednik nemške športne zveze g. W. Daume odgovoril vzhodnim športnikom in dal obenem praktične predloge za rešitev tega vprašanja v svojem predavanju pod naslovom: »Socialni problem športa«, ki ga je imel pred vodilnimi osebnostmi nemške industrije in gospodarstva. Iz tega zanimivega predavanja, objavljenega v švicarskem »Sportu« (Zürich) dne 11. oktobra t. l., povzemamo le glavne misli:

Predavatelj pravi, da komunizem bolj razume težnje in čustva narodov kakor mi in jih zna uporabiti za svoje politične cilje. To ni sicer samo problem vrhunškega športa, vendar igra ta pri tem bistveno vlogo. Ko se je Francija na lanske olimpiadi v Rimu tako slabo odrezala, so celo v uradnih francoskih krogi govorili, da je to »narodna sramota« in general de Gaulle je sam postavil visokega komisarja in določil velike vsote za šport in celo športne bataljone so upeljali pri francoski armadi. G. W. Daume, ki sicer govori

o nemških razmerah — ki pa veljajo tudi za ostali svobodni svet — pravi dalje, da komunisti vedno zatrjujejo, da je njihova socialistična ureditev družbe v vsakem pogledu boljša kakor tako zvana kapitalistična. Športni uspehi se ne dajo kar tako ukazovati in kljub neverjetnim naporom socialističnega tabora za vzgojo vrhunskih športnikov more svobodni svet držati korak, ker je šport končno le cvetica, ki najbolj uspeva v svobodnem zraku. Mi podpiramo vrhunske športnike tudi zato, ker je — po mojem mnenju — tako pravi Daume dalje, olimpijski zmagovalci vzor za našo, na idealizem tako revno mladino. Profesionalizmu nikakor ne smemo pustiti, da bi se razvijal, vendar se tudi ne moremo brezpogojno držati amaterskih predpisov, ki odgovarjajo družabnemu stanju preteklega stoletja in danes posameznemu športniku preodkazujejo nalogo, ki je ne more rešiti.

Družba je odgovorna za današnje športnike zlasti, ker zahteva od njih, da so vzor mladini, da doprinašajo vse mogoče žrtve za dosego svojih uspehov. Je pa treba rešiti socialni problem teh športnikov z novimi idejami in modernimi sredstvi. Ni naloga današnje družbe aktivnim športnikom preskrbeti navidezne službe, jih podpirati z dodatnimi denarnimi sredstvi ali podobno. Njena naloga naj bi bila, preskrbeti tem vrhunskim športnikom in njihovem položaju, sposobnosti odgovarjajočo poklicno izobrazbo ali jim olajšati tako izobrazbo.

Ti predlogi, odnosno nazorji se dajo vskladiti z obstoječimi amaterskimi pravili, vendar je treba počakati, kaj bo praksa pokazala.

Ivo Kermavner

Šoferski kotichek:

(Nadaljevanje)

Drug resnični primer: Komaj 20 let star avtomobilist se je peljal s hitrostjo nad 100 km na uro po avtomobilski cesti, končno zadel v drevo in obležal mrtve. Zunanji vzrok: prehitra vožnja. Natančnejša preiskava je pokazala, da je imel mladi mož, zelo dobro vzgojen in izobražen, tisto jutro z materjo hud prepir. Nato si je brez vednosti staršev izposodil očetov avtomobil in se s svojo dve leti mlajšo prijateljico, ki je pričakovala njegovega otroka, odpeljal na izlet.

Ko je zvečer zapeljal prijateljico domov, je hotel še sam obiskati neko gostilno v kateri se je prej večkrat ustavil s prijateljico: na poti tja pa je prišlo do nesreče. V tem primeru lahko sodimo, da je v pone srečencu živela neka težnja po kaznovanju samega sebe zaradi nekorektnega ponašanja do staršev in prijateljice. Ta težnja je postala končno tako silna, da je mladenič izgubil oblast nad vozilom in tako podzvestno zdrvel v smrt.

Tretji resnični primer: Ugleden industrialec vozi pozno zvečer v skupino ljudi na pločniku. Prvi vtis: brezobzirna vožnja, pijanost izključena. Zaradi nezgode je dobilo mlado dekle težke poškodbe in so jo morali odpeljati v bolnišnico. Poizvedbe so dognale, da se je tovarnar tisti dan zelo razjezil, ker mu je njegova dolgoletna tajnica odpovedala službo. Naknadno so ugotovili še to, da je bila povozena deklica nenavadno podobna njegovi tajnici in je avtomobilist žrtev prometne nesreče očitno zamenjal s svojo nameščenico, ki jo je hotel kaznovati.

Zanimiv primer pripoveduje Sigmund Freud iz svojih psihoterapevtskih izkušenj: Mlada žena si je pri neki nesreči z vozom zlomila kolo pod kolenom. Ta žena je bila s svojim zelo ljubosumnim možem na posestvu poročene sestre v družbi številnih drugih sorodnikov, moških in žensk. Nekega večera se je družba zabavala in mlada žena je pokazala v tem zaključnem krogu razne svoje spretnosti. Med drugim je dovršeno zaplesala Can Can. Sorodniki so ji glasno ploskali, mož pa je bil zelo nezadovoljen in ji je kasneje rekel: »Spet si se ponašala kot kaka deklinala«.

Trda beseda je ženo zelo užalila, tako da je vso noč spala zelo nemirno. Naslednje jutro se je hotela popeljati na sprehod. Sama je izbrala konje in zavrnila najmlajšo sestro, ki se je hotela s svojim dojenčkom peljati z njo. Na vožnji je bila mlada žena zelo živčna; ko sta se nemirna konja začela plašiti, je skočila z voza in si zlomila nogo. Freud vidi v tej nezgodi namenoma povzročeno poškodbo samega sebe, s katero se je žena hotela kaznovati, ker je vedela, da z zlomljeno nogo nekaj časa ne bo mogla plesati.

Starejši možki skoči iz tramvaja, ki ga nekaj časa vleče s seboj. Mož umre zaradi težkih poškodb. Časopisi pa poročajo: »Nevarno skakanje s cestne železnice.« Mož je imel malo prej že dve manjši nezgodi, čeprav je bil telesno še zelo čvrst. Na dan nezgode bi se bil moral ta mož, ki je bil brezposeln, predstaviti delodajalcu. Ponesrečeni je že več tednov iskal zaposlitev, pa so ga trikrat zavrnili, češ da je prestar. Prepričan o brezuspešnosti nadaljnega iskanja službe je zagrenjeni mož skočil med vožnjo iz tramvaja, čeprav to ni nikdar bila njegova navada.

Že teh nekaj primerov potrjuje teorijo, da je treba vzrok prometne nesreče iskati edino v človekovi nagnjenosti k nezgodam. Dodati je treba seveda še številne vzroke, kot so n. pr. preutrujenost, možganske motnje, psihične spremembe pri duševnih bolnikih, nevrotskih in histeričnih ljudeh, ki kot znano zbujajo pozornost s svojim nevarno vedenjem, kadar mislo na cesti.

Važno vprašanje je, ali nagnjenost k povzročanju nezgod z leti raste, ali je starejši človek nevarnosti prometne nezgode bolj izpostavljen kot mlajši. Izkušnja kaže, da ravno mladi ljudje zelo pogosto postanejo žrtev ali vzrok prometne nezgode, kar je seveda v zvezi z mladostno objestnostjo, nepoznavanjem in podcenjevanjem nevarnosti. Starejši ljudje pa zgrešijo več nezgod zaradi tega, ker zahteva življenje od njih več napora in dela, čemur pa oni niso več kos.

Z vprašanjem, ki smo ga obravnavali, je nedvomno v zvezi tudi vprašanje kazensko-pravne krivde, ki jo sodobna pojma o naklepu in malomarnosti premalo diferencirano dojemata. Ne more biti govora o

Tekoče sadje — sladni sok

Med sadne shranke prištevamo tudi sladni sok, ki obdrži, če je pravilno pripravljen, vse sestavine in lastnosti svežega sadja in ga povsem lahko imenujemo »tekoče sadje«. Sladni sok pospešuje prebavo, čisti kri, vpliva ugodno na jetra, ohranja telo trdno in zdravo. Hhrati je zelo osvežujoča pijača za bolnika, otroka, mladino, starčka in za vsakega delovnega človeka.

Za izdelavo sladnega soka so najprimernejša jabolka, zlasti sorte, ki imajo trdo vonjavno meso in primerno količino kisline. Od hrušk pridejo v poštev samo mostnice z dovolj kisline, ki pa ne smejo biti preveč trpkega okusa.

Sadje, ki je namenjeno za sladni sok, mora biti zdravo in pred prešanjem skrbno oprano. Vse nagnite dele moramo odstraniti. Takoj po stiskanju moramo most na ta ali oni način konzervirati, da preprečimo delovanje kvasnic, vrelnih glivic, ker bi sicer kvasnice v mostu vsebovani sladkor pretvorile v alkohol. Prav tako moramo most pred izdelavo sadnega soka precediti skozi fino sito ali čist platneni prt, da odstranimo goščo. Kdor ima na razpolago posebno cedilo, bo uporabil to cedilo za precejšanje mosta.

Z malo truda in dobre volje si lahko pripravimo za domače potrebe zadostno količino sladkega soka. V naslednjem navajamo najpreprostejše načine za izdelavo sladnega soka.

1. Precej čist most napolnimo, če je to mogoče v litrske steklenice, ki jih moramo poprej s sodo, raztopljeno v vroči vodi, dobro umiti in jih nazadnje izplakniti s čisto hladno vodo. V steklenicah pustimo na vrhu nekaj centimetrov praznega prostora, da nam pri segrevanju mosta ne popokajo. Napolnjene steklenice zamašimo s prekuhanimi plutovinastimi zamaški in jih prevezemo z močno vrstico. Tako pripravljene steklenice postavimo v velik lonec ali kotel. Na dnu lonca ali kotla postavimo leseno mrežo, da se steklenice ne dotikajo dna. V sredo postavimo steklenico s termometrom. Na to začnemo vodo, ki sega v loncu ali kotlu do višine mosta v steklenicah, segrevati. Ko pokaže termometer 70–80 stopinj Celzija, poberemo steklenice iz lonca ali kotla in jih postavimo na mizo ali kak drug primeren lesen podstavek. Čez približno pol ure po-

režemo poveze — vrstico ter odrežemo gladko zamaško pri vratu steklenice. Ko se zamaški posuše, pomočimo vratove steklenic v raztopljeno parafina ali voska, ki steklenice neprodušno zapre. Ohlajene steklenice hranimo ležeče v primernem, hladnem prostoru.

2. Prav tako pripravimo sladni sok v odprtih steklenicah, s to razliko, da steklenice takoj, ko jih potegnemo z lonca ali kotla, zamašimo s prekuhanimi zamaški. Zamašene steklenice postavimo približno za 20 minut narobe na vrat, da razgreti most uniči morebitne klice na zamašku. Kakovost sladnega soka, ki je pripravljen na ta način, je malo slabša, ker ima navadno več ali manj duha po kuhi.

3. Podobno lahko pripravimo sladni sok tudi v večjih steklenicah-balonih. Toplo mer obesimo na nit in ga spustimo v vodo tako globoko, da pride približno do srede steklenice.

4. Priprava sladnega soka v odprti posodi. Sladni sok nalijemo v bakren ali aluminijast kotel (dober je tudi žganjarski

kotel, če mu odvzamemo kapo) in ga segrevamo počasi prav tako na 75–80 stopinj Celzija. Med segrevanjem moramo sadni sok mešati z leseno kuhalnico, da zmanjšamo okus po kuhi. Ko doseže sok 75–80 stopinj Celzija, ga zadržimo na tej toploti 15–20 minut. Nato napolnimo steklenice in prav tako, kakor smo že v prvih treh primerih opisali. Tako pripravljen sladni sok lahko nalijemo v sodček ali sod, ki ga moramo pred uporabo razkužiti z vrelo vodo in ga pariti tako dolgo, da postanejo doge zunaj precej tople. Nato ga izplaknemo še s hladno vodo. Sod za sladni sok pa mora biti popolnoma zdrav in ne sme imeti nobenega duha po plesnobi, ciknosti in tako dalje. Sod moramo s sladnim sokom napolniti čimprej ali vsaj v treh urah, če imamo majhen kotel in moramo pripravo sladnega soka večkrat ponoviti. Ko je sod napolnjen, zapremo veko s posebnim zračnim cedilom. Kot zračno cedilo nam za silo rabi tudi nova lesena veka, ko jo v sredini prevrtamo ter napolnimo gornjo polovico s čisto, razkuženo vato.

Poleg navedenih preprostih načinov za pripravo sladnega soka imamo razne aparate, kemična sredstva, segrevanje z elektriko in razne druge stroje, ki jih uporabljamo v industriji sladnih sokov.

Iz sadja s pridom lahko izdelamo še razne druge sadne shranke, kot kompot, sadne mezge in marmelade, sadni sir in sadni kis.

VSE IZ JABOLK

Jabolčna sladica

¾ jabolka, 10 dkg drobtin, 5 dkg surovega masla ali margarine, 10 dkg sladkorja, 5 dkg rozin, cimet, limonina lupinica in limonin sok.

V namazano in z drobtinami potreseno kozico denemo plast olupljenih in zribanih jabolka, jih potresemo s sladkorjem, rozinami, limonino lupinico, pokapamo s sokom in potresemo z drobtinami. Po vrhu denemo še drugo polovico jabolka in spečemo. Serviramo ohlajeno s stepeno smetano.

Jabolčna sladka jed

10 jabolka, 10 dkg sladkorja, sok od ene limone, 4 beljaki.

Jabolka olupimo, zribamo in pokapamo z limoninim sokom. Sneg iz beljakov, kateremu smo dodali sladkor in limonino lupinico, primešamo pripravljnim jabolkom in jed takoj serviramo.

Nadeta jabolka

Izberemo enakomerno debela, kislja jabolka. Odstranimo jim peclje in muhe in neolupljena zrežemo na polovice. Polovico izdobljemo peščiče in še malo mesa. Zložimo jih na pomaščen pekač z vdolbinicami navzgor. Vdolbine nadenemo z raznimi nadevi. Jabolčnim polovicam prilijemo toliko sladkega mosta, vina ali sladnega soka, da je pokrito dno pekača, nato denemo pekač v pečico. Pečemo tako dolgo, da se jabolka enakomerno zmehčajo. Serviramo še topla. Izboljšamo jih, če stepemo sneg iz enega ali dveh beljakov, ga sladimo in denemo na vsako jabolčno polovico po eno žlico. Postavimo vse skupaj še enkrat v pečico in to samo za nekaj minut, da sneg malo porumeni, ne sme pa porjaveti.

Za nadev lahko uporabimo ostanek mlečnega riža, ki mu dodamo nekaj rozin, sesekljanih limoninih lupinic in po potrebi nekaj mleka.

Jabolčni zvitek

TESTO: 30 dkg moke, sol, ½ jajca, žlico olja, 1 dl mlačne vode. NADEV: 10 dkg surovega masla, 20 dkg drobtin, 1 kg jabolka, 15 dkg sladkorja, cimet, 10 dkg rozin; maščoba za pekač, sladkor za potresanje.

Moko presejemo na desko, ji primešamo polovico jajca, olje, sol in mlačno vodo ter ugnemo iz tega mehko testo. Testo naj počiva najmanj 20 minut. Nato ga denemo na dobro pomokan prt, ga nekoliko razvaljamo, namažemo z oljem in razvlečemo. Razvlečenega potresemo s prepraženimi drobtinami, z naribanimi jabolki, rozinami ter sladkorjem in cimetom. Nato ga zvijemo ter denemo na pomaščen pekač. Zvitek pomažemo z raztopljenim maslom ter spečemo v precej topli pečici.

Jabolčni zvitek pripravimo lahko tudi tako, da nadenemo razvlečeno testo samo do polovice, drugo polovico pa dobro namažemo z raztopljenim maslom ali margarinom in jo zvijemo čez nadeto polovico. Iz tako pripravljenega zvitka izteče manj soka.

Jabolčni pečenjak

½ litra mleka, 3 rumenjake, 30 dkg moke, sol, 3 beljake; 1 kg jabolka, sladkorja po okusu, 2 žlici rum; 12 dkg margarine za potresanje.

Mleko razžvrkljamo z rumenjaki, moko in soljo in temu primešamo trd sneg treh beljakov. To testo vlijemo na razbeljeno margarino, potresemo z na kocke zrezanimi jabolki, ki jih prej potresemo s sladkorjem in pokapamo z rumom. Pečenjak spečemo v pečici in še vročega potresemo s sladkorjem.

Pripomočki za olepšanje stanovanja

Plastične liste za nalepljanje na pohištvo in steno poznajo že dolgo v Ameriki, sedaj pa jih lahko dobimo tudi že pri nas. So zelo praktični, ker so vsestransko uporabljivi.

Ti plastični listi so skoraj pol metra široki pasovi v najrazličnejših vzorcih in prijaznih barvah, ki jih brez posebnega lepila nalepimo na gladko površino. Ti listi imajo na zadnji strani namazano lepljivo zmes, ki je prekrita z zaščitnim papirjem. Ti listi se vztrajno upirajo nesnagi, čistimo pa jih z vlažno krpo brez posebnih čistil.

Plastične pasove lahko nalepimo na gladke, suhe ploskve, ki niso mastne in ne prašne. Primejo se na kovine, kamen, steklo in les. Z njimi lahko olepšamo pohištvo, osvežimo pa tudi stene kuhinje, kopalnice in sobe. Lahko pa trajno z njimi olepimo police omar za posodo in shrambo. Olepšamo pa lahko tudi fotoalbume, stare papirne koše in podobno. Vse to pa napravimo brez žbljev in risalnih žbljičkov, brez posebnih lepil, skratka, ne da bi si umazali roke.

Lepljenje je preprosto. Liste zrežemo na potrebno velikost, odstranimo na zadnji strani varovalni papir, položimo list na pripravljeno površino ter z roko dobro pogladimo, da odstranimo mehurje ali nastale gube. In čarovnija je končana.

Shranjevanje in nega kmetijskega orodja

Vsaka kmetija ima razno kmetijsko orodje, ki ga mora hraniti v primerni suhi shrambi.

Največji škodljivec železnega orodja je rja in ta mu je najbolj nevarna, ako je orodje izpostavljeno dežju, megli in splohi vlagi. Zato mora biti prostor, kjer hranimo orodje, popolnoma suh, posebno pozimi, ko orodje dolgo počiva.

Vsak gospodar ali gospodinja mora skrbeti, da po opravljenem delu na polju ali na vrtu orodje očisti, ga po potrebi opere in ga takoj nato obriše s staro krpo, da ne ostane mokro ali vlažno. Če je mogoče naj ga tudi namaže z izbrabljenim motornim oljem. Preden ga shrani čez zimo, ga mora natančno pregledati in, kar je pokvarjenega, oddati takoj v popravilo, ako ga ne more popraviti sam. Ob tej priložnosti naj kmetovalec tudi ugotovi, katero orodje je že popolnoma izrabljeno, kaj si bo lahko pozimi izdelal doma ter kaj si mora nanovo nabaviti. Nikakor pa ne sme s takim pregledom odlašati do spomladi, ko ga že rabi.

Orodje, ki ga pravilno shranjujemo, čistimo in varujemo, traja vsaj še enkrat tako dolgo kakor orodje, ki ga zanemarjamo. Naj nam dobro orodje olajšuje delo in zmanjšuje proizvodne stroške.

tem, da bi hoteli prometne nesreče opravičevati, češ, v določenem primeru človek ni bil kos položaju, in da bi pojem malomarnosti raztegovali še bolj kot doslej po zmotnem načelu »vse razumeti, vse odpustiti.«

Nasprotno: gre za vprašanje, ali ne bi ob določenih prometnih nezgodah lahko govorili kar o pogojnem naklepu, kar bi pojem o malomarnosti takoj zelo zožilo. Isto vprašanje lahko seveda postavimo tudi pri presojanju drugih kaznivih dejanj iz malomarnosti, kot so n. pr. požig iz malomarnosti, uboj iz malomarnosti, telesna poškodba iz malomarnosti itd.

Pogojni naklep bi nam lahko pomagal določati krivdo pri vseh tistih prometnih nezgodah, kjer so obsežni vzroki odločilno sodelovali.

Hladilnike, pralne stroje, električne motorje in vse električne predmete pri

Johan Lomšek

Št. Lipš, Tihoja, p. Dobrla ves

Plačila tudi na ugodne obroke

Ali: drobtine belega prepečenca zmešamo s sesekljanimi lešniki ali orehi, mlekom in sladkorjem in gostljato kašo, ki jo razdelimo enakomerno po jabolčnih polovicah.

Ali: razredčimo dobro marmelado in ji dodamo sesekljane orehe in limonino lupinico, po želji pa še rozine.

P * I * S * A * N * O * B * R * A * N * J * E

Ivan Cankar:

O domovina, ti si kakor zdravje!

Petnajst let in dalj ni videl Jure domovine.

Dečko, krepak in zdrav, dela in sreče željan, se je napotil v svet. Dela je našel, sreče ne veliko. Pleča so mu bila široka, pa je nosil breme, kakor mu ga je Bog dodelil.

Komaj se je še dobro ogledal tod in ondod, je stopil v novo tvornico kraj velikega mesta ter je ostal tam petnajst let in dalj. Zjutraj, ko se je danilo, je šel v tvornico; zvečer, ko se je mračilo, je šel iz tvornice; belega dne ni videl. In vselej, kadar se je vračal iz tvornice, je bilo njegovo telo za troje kapelj krvi siromašnejše: eno kapljo so popili silni stroji, druga kaplja se je izgubila v črnem prahu, tretja se je raztopila v žganju.

Nekoč, ko je Jure vzdignil roko, da bi si obrisal z rokavom pot od čela, so nenadoma zaplesali stroji pred njim, kakor da so oživele, tudi on sam se je zavrtel v kolo-barju in ko je pokleknil na tla, se je izlila iz njegovih ust črna kri.

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal tovariša.

»Konec je, prijatelj, konec!« je odgovarjal tovariš. »Kmalu, zdi se mi, boš počival!«

»Kako — počival?«

E, prijatelj, petnajst let in po tri kaplje krvi na dan, po tri kaplje krvi... ni šala! Tudi jaz pojdem za teboj, vsi pojdemo — kdo bi se cemeril? Delal si, dodelal, pa umrl!

»Če je treba umreti, bom ubogal!« je rekel Jure in šel in se ni več vrnil v tvornico.

Dokler je delal, ni čutil in pomislil, kako je vrela iz telesa mlada moč v zmerom tanjšem curku. Zdaj je sedel brezdelan na postelji pa je bil ves truden in je spoznal, da je izpet in nadložen stavec. In hudo se mu je storilo pri srcu.

»Glej, Jure!« je pomislil. »Tako si delal petnajst let in dalj, nisi videl belega dne, ne užil veselja; zate ni bilo praznika, jama izkopana bo tvoj praznik in tvoj počitek!«

Tisti večer je slišal, kako so iz dalje, iz domovine zabučale šume.

»V pomladnem viharju me pozdravljajo!« ga je spreletelo vse do srca.

In je takoj povezal culo in se je napravil na pot. Dolga je bila pot, tri dežele je premeril črni železniški voz. Ko se je belilo tretje jutro, je zadel Jure culo na rame in stopil iz voza.

Komaj se je doteknila noga rodne zemlje, je vzkipele v njem in zaigralo, kakor mlado življenje.

»Petnajst let in dalj te niso gledale moje osirotele oči, majka!... Pozdravljeno, ti polje neizmerno, blagodišče... pozdravljena, ponosna šuma, do neba pojoča... in od srca pozdravljen, moj rodni kraj, ki se beliš na zelenem brdu!«

Kje bolezen? Kje utrujenost? Ogenj se je povrnil v oči, moč je vzkipele v prsih.

»Blagoslovljena, zahvaljena, majka do-

movina... ti rodница, usmiljena prepordnica!«

Z veselimi koraki je stopal v brdo. Na klancu mu je prišel naproti sosed, mlad fant nekoč, zdaj mož brkat in mrk.

»He, Janez!« je vzkliknil Jure.

Sosed je molčal.

»Kaj me ne poznaš več? Jure sem!«

»Jure? Kateri Jure?«

»Petnajst let je in dalj...«

»Glej, tisti Jure!... Hudo si se spremenil, bolan si in suh; rodna mati te ne bi spoznala!«

Juretu je segla žalost v srce. Pod vasjo je srečal drugega sosed; tudi drugi sosed ga ni spoznal.

»Tisti Jure praviš? Pa čemu se vračaš zdaj, Jure, iz nemških dežel?«

»Da bi umrl v domovini.«

»Ali si veliko prislužil tam?«

»Bolezen sem prislužil.«

»Baš dovolj za smrt... Kako boš živel, ko nimaš ne koč ne polja in tudi že kmalu ne rok?«

Jure je povedal glavo.

»E, pa kako!...«

»Nemški deželi si dal življenje, domu pa si prinesel smrt, Jure!«

Žalosten je šel Jure dalje.

»Kam bi?« je pomislil. »V šumo pojdem,

AZIZ NESIN:

Išče se služkinja

(Turška zgodba)

Jaz pravzaprav sploh nisem imel tega v mislih, toda moja žena je začnela vedno znova: »Nemin, veš, ona v gornjem nadstropju že tudi ima služkinjo. In njen mož je samo mešetar z nadomestnimi deli. Niti celih strojev ne more prodajati, ampak samo nadomestne dele.«

Vsak dan sem moral poslušati doma isto pesem: »Celo Poziada ima deklo, Samo ti stojiš tukaj kot lipov bog in praviš: Jaz pišem, jaz pišem vendar raje tako. Naša sosedka Lela, veš, še ta si je dobila služkinjo. In njen mož kupčuje s konjskimi podkvami...«

Je že tako na svetu, da eden postane s kupčijo s konjskimi podkvami bogat, drugi pa ugleden.

»S trgovino s starimi gumami so obogatili... Ajferja ima celo dve služkinji v hiši... Moje roke so vse razpokane od pranja in pomivanja. Niti beliča nisem vredna več. Saj sploh nisem več človek. Otroci me ne spoštujejo in odrasli me ne cenijo več.«

»Samo eno deklo, samo eno deklo,« je šlo kot s kladivom po meni.

Kot nekdo, ki se je odločil za samomor, sem končno razdraženo rekel: »Torej dobro, najdite služkinjo, najeli jo bomo.«

Od tistega dne sem dolgo časa imel mir. Služkinje niso mogli iztakniti. Zvečer ni-

med tujce in žganjarje... tudi sam tujec v domovini!«

Srečal je tretjega sosedo in povsili glavo pred njim, še preden ga je ogovoril.

»Pa kaj zdaj, Jure?« je vprašal sosed. »Siromaki smo in težko je hraniti človeka, ki je v tuji deželi potrosil mladost!«

»V šumo pojdem!«

»Kako v šumo? Saj komaj stojiš pred menoj, kakor sil! Ne, v šumo ne pojdeš niti na polje, temveč na gorko slamo!«

Juretu se je zdelo, da nosi kamen na hrbtu. Truden je bil in je sedel kraj poti na culo, da bi počival.

Pobral je s poti grudo prsti in jo je po-božal z dlanjo kakor lice otroku.

»Zemljica, majkal...«

Solza je padla na grudo; takrat je bil Juretov obraz vel in mrtvaški kakor obraz starca, sedečega pred jamo, zanj izkopano.

Dolgo je počival Jure in ko je vzdignil glavo, so stali sosedje pred njim.

»Tako je, Jure: ne bomo ti kratili slame, tudi kruha ne; in tudi ti ne bomo očitali, Jure, da žanješ, kjer nisi sejal... Pozdravljen nam!«

Jure je vstal.

»Ljudje božji, domovino sem imel in zdravje. Ko sem oboje izgubil, so izpregledale moje oči in so videle, da sem imel zdravje in domovino... Pokažite mi, bratje, kje je jama, zame izkopana!«

Truden je bil in je legel v hlev na gorko slamo in je zaspal in se ni več predramil...

sem doma dobil nič za jesti. Žena mi je rekla: »Danes ob iskanju služkinje nisem utegnila pripraviti večerje... bomo pač popili malo čaja.« — Če sem rekel, da je moja srajca umazana, sem dobil odgovor: »Danes jo še obleci, nisem utegnila prati.«

Sobe niso bile pometene, kuhalo se ni več, pospravljalo tudi ne, nakopičila se je gora nepomitega posodja. Vsa družina je bila zaposlena — z iskanjem služkinje. Nekega večera pridejo vsi domov praznično razpoloženi. »Kaj se je zgodilo,« sem vprašal.

»Moj Bog, tiho bodi, dobili smo služkinjo!«

»Dobili ste služkinjo?«

»Bodi že vendar tiho, ona je notri, utegne slišati!«

»Ali sem morda kaj napačnega rekel, da...?«

»Ali se reče: služkinja? Kaj če se ujezi in odide, kaj naj počnemo potlej?«

»Dobro, kaj naj potem rečem?«

»Dandanes se služkinjam ne reče več služkinja, ampak vzgojiteljica ali kvečjemu sobarica.«

V naši družini ni več nikogar v šolski starosti. Hvala Bogu, vsak ima svojo vzgojo. Pa naj vendar pride noter, naša sobarica. Bomo videli,« rečem pohlevno.

»Toda za božjo voljo, nobenih govorov!« Žena je zaklicala: »Gospodična Ayten.«

Uff... tako strašilo, sploh ni za pogle-

dati... Gotovo jo je izbrala moja žena, da zadržno ne bi bilo nobenega povoda za ljubosumnost.

»Moj mož Mušin.« Prav zares, moja žena me je predstavila služkinji!

Z izumetničenimi gibi je služkinja stopila naprej. Vprašal sem se, ali naj vstanem in ji poljubim roko. Medtem, ko si je s prsti žgečkala ustnice, je rekla: »Me veseli, moje ime je Ayten.«

Po obleki je bila dama od glave do pete: še več kot dama. Pogledoval sem zdaj ženo, zdaj služkinjo. Tujec bi prav gotovo eno zamenjal za drugo. Šla je mimo mene ter se usedla na stol meni nasproti. Prekrižala je eno nogo čez drugo.

»Ali imate cigareto?« Pozabila sem svoje, nimam nobene pri sebi.«

Žena je pohitela in prinesla cigarete. Jaz sem ji prižgal. Naša služkinja Ayten je puhala — puff — prave oblačke dima v zrak... Nihče v družini ni odprl ust. Vsi smo jo strmeč opazovali. Končno je — hvala Bogu — ona sama prekinila tišino: »Hej, dajmo se o čem pogovarjati!«

»Prav radi.«

»Koliko plačate? To se pravi, koliko morete plačati?«

Vsi pogledi so se zapičili v moje ustnice, kaj bom neki rekel. Pomežikovali so mi, da ne bi rekel prenizke vsote, ki bi dekletu ujezila.

Ali naj rečem 100 lir? Ali je to morda premalo? Pravzaprav si izdatka sto lir ne moremo privoščiti... Kaj če bi napisal mesečno po deset zgodb več, potem bi s tem mogli plačati deklo. Napisal bi jih že, toda kako jih prodam? Ko sem o tem premišljeval, se je ona oglasila: »Kar z besedo na dan, moj dragi, ni vam prav nič treba biti v zadregi.«

»Dam 100 lir mesečno,« sem rekel.

Skupno z dekletom je vsa družina v zboru vzkliknila: »Aaah...«

»Kaj pa je, kaj se je zgodilo?«

»Očka, kako moreš kaj takega reči? Ali ne bereš časnikov? Za 100 lir plače danes ne moreš dobiti niti uradnika!«

Žena je rekla: »Ko velja rdečilo za ustnice 10 lir in puder 40 lir!«

Služkinja, to se pravi sobarica, gospodična Ayten je pripomnila: »Par nogavic, in niti ne najboljših, stane 14 lir... Bog se usmili, ali človek ne rabi vsaj 4 do 5 parov na mesec?«

Naglo sem umaknil noge v copatih, da skrijem svoje zakrpane nogavice. Gospodična Ayten je vstala: »Opustite, ampak pri vas ne morem delati. Predolgo sem vas zadrževala. Na svidenje.«

Vsa družina je padla na koleno pred njo: »Usedite se vendar še malo, dragica. Ne vzemite vsega tako zelo hudo, za božjo voljo!«

»V moji zadnji službi sem dobivala 400 lir. Pustila sem jo, ker je bil gospodar prestar.«

»Gospodična Ayten,« eden ima denar, drugi ga pa nima. Čeprav imam malo denarja, se bom vendarle potrudil, da boste pri nas zadovoljna. Venjemite, imam boljše namene. Prav tako moj sin Džengris« (Dalje na 8. str.)

Visoška kronika

64.

Dr. Ivan Tavčar

Pripisano

Jaz, Georgius Postumus, sin očeta Izidorja, rojen po njegovi smrti, ki mi živi še vedno čez vse ljubljena mati, Margareta Wulffingova, sedaj sedemnajst let star in v šoli pri očetih jezuitih ljubljanskih, potrjujem in pričam, da je naš oče Izidor v Gospodu sklenil svoje dneve 20. decembra 1710. Poklican je bil odtod in lahko je umrl, in prehudih bolečin mu ni bilo prenašati ob smrtni uri. Tisti dan, ko je umrl, je dopoldne še okrog lazil, popoldne pa je zaspal in na oni svet se je preselil kakor rumen jesenski listič, katerega je lahna sapa spihljala z veje. Počiva na pokopališču sv. Martina v Poljanah, in izpolnjujejo se nad njim besede: »Parva domus — magna quies«, kar se pravi po naše: Mala hišica — velik počitek. — Bog mu dodeli ta počitek, nam pa blagoslovi Visoko, ker smo potrebni tega blagoslova, morda ne manj, kakor ga je bil potreben Polikarp Khallan, prvi gospodar dveh kmetij na Visokem!

Težko je namreč ležala Gospodova roka nad otroki, in skoraj se zavedamo, da pred božjo milostjo še ni zadoščeno krvi, po Polikarpu preliti, in ne življenju Jošta Schwarzkoblerja, ki je bilo pregrešno.

Šiba božja nas je tepla. Leta 1716. se je priklatila s srbskih bojišč neusmiljena morilka, divja kužna bolezen. Na Visokem je pograbila in pokončala gospodarja Jurija in najstarejšega otroka, Marijo Ano, tako da smo imeli v enem tednu dva pogreba.

Sedaj še živita obe materi in Suzana, hči Jurija, ter jaz, Georgius Postumus, sin Izidorja. Na štirih očeh počivajo potomtjem prihodnji časi visoških dveh kmetij. Mati Margareta in mati Agata stikata dostikrat sivi glavi skupaj in čebljata kakor dve račici pri vodnjaku. Moja mati pa mi je tu in tam v svoji posvetni zaslepljenosti prikrito in sramežljivo nekako namigavala to ali ono. Tudi devetnajstletna Suzana me včasih preseneti s pogledom, ki skoraj ni dopuščen med najbližnjimi sorodniki. Vse v meni pa hrepeni, da bi dal svoje telo oltarju in da bi opravljal sveto službo za duše onih, ki so se na visoškem dvorcu pred mano s sveta ločili in ki še vedno iščejo božjega usmiljenja! Ko je

vendar na svetu zame najlepša ženska moja dobra in ljuba mati Margareta in ko vendar nikjer in nikakor ne opazim razlike med mlado in staro žensko — kako naj se dotaknem druge ženske, bodisi da bi bila to naša drobna Suzana? Sam Bog ve, kako naj se rešim iz stiske, v kateri zdihujem k Njemu!

Dr. Ivan Tavčar

Pisatelj »Visoške kronike« dr. Ivan Tavčar se je rodil l. 1851. v Poljanah nad Škofjo Loko. Ko je dovršil gimnazijske nauke, je študiral na Dunaju pravoslovje. Od leta 1884 dalje je bil odvetnik v Ljubljani. Dr. Tavčar je deloval tudi na javnem tirišču, in sicer kot deželni in državni poslanec. Mnogi begunci iz naše dežele se lepo spominjajo župana dr. Tavčarja, ki je v hudih tiskah svetovne vojne širokogrudno in odločno pomagal družinam vojnih beguncev. Po dolgem, dela in bojev polnem življenju je dr. Tavčar l. 1923 umrl.

Ivan Tavčar je začel pisateljstvo zelo zgodaj. »Mene je prišla prva strast za pisateljstvo na gimnaziji v Novem mestu,« je povedal v starih letih. Njegova prva povestica je bila natisnjena v mesečniku »Zora« leta 1872, ko je imelo enindvajset

let. Mladostna dela Tavčarjeva nosijo znamenje romantike. To so pogosto zgodovinske slike in povesti z gradov, polne izrednih dogodkov in zapletov, kipeče od močnih čustev; pisatelj je izvirna domišljija je spletla te povesti, njegova močna duša je dahnila vanje nežna in mogočna čustva: ljubezen, sovraštvo, šegavo porednost, žgoč zasmeh, kmečki ponos, trpečo vdanost... Poleg zgodovinskih povesti je Tavčar napisal vrsto kmečkih zgodb iz loškega pogorja. V njih je z globokim umevanjem narisal duše ljudi iz svoje domačije, ki jo je ljubil z vsem srcem. V to skupino spada povest »Ivan Savelj« in zbirka črtic »Med gorami«. Eno najlepših Tavčarjevih del je slika iz verskih bojev v loških hribih »Vita vitae meae« (Življenje mojega življenja), ki jo je napisal leta 1882. V nekaterih poznejših povestih se močno izraža značilna Tavčarjeva poteza, da rad z žgočim zasmehom biča zoprne mu ideje. Borbeno javno delo je dr. Tavčarja prisililo, da je za vrsto let odložil pero iz rok. V jeseni svojega življenja se je spet lotil pisateljstva in je napisal dve krasni, oblikovno izbrušeni in vsebinsko polni deli: »Cvetje v jeseni« (1917) in »Visoško kroniko« (1919). (Dalje na 8. strani)

Pri nas na Koroškem

(Nadaljevanje s 4. strani)

verna in na smrt boguvdano in dobro pripravljen. Njena za druge nepričakovana smrt je po fari bridko odjeknila, ker je bila splošno cenjena in priljubljena. To se je pokazalo v nedeljo 29. okt., ko jo je dolga vrsta pogrebcev spremila od doma na pokopališče. Moški pevski zbor se je poslovil od nje na domu in ob odprtem grobu z dvema žalostnikoma. Na blaga mati v miru počiva in iz nebes tolaži in podpira težko prizadete svojci.

Še isti dan na večer je Bog nenadoma odpoklical v večnost rentnika Jerneja Travnika, starega 76 let. Imel je svoj dom vrh Šajde, a je zadnje čase najraje prebival pri svojem sinu Albinu na Kobli. V nedeljo ga je obiskala hči Justa, soproga g. učitelja Polanška na Obirskem. Popoldne je bil v Fallejevi gostilni izredno dobre volje in je kot star pevec še katero pesem zaokrožil. Naročil si je večerjo, med jedjo pa je vstal in šel ven. Ker se dalj časa ni vrnil, so gostje postali pozorni in eden ga je šel iskat. Dobil ga je na klopi pred hišo, kjer je ležal z glavo nad rokami — mrtev. Trpel je sicer zaradi krčev v želodcu, a smrt je nastopila zaradi srčne kapi, kakor je ugotovil poklicani zdravnik dr. Schnerich z Borovlj.

Pokojnik je bil velik prijatelj petja in v mlajših letih izborni pevec. Posebne zasluge si je pridobil za cerkvico na Sedlcu, ker je za njeno zgradbo po lastni zamisli z delom mnogo doprinesel. Zelo rad jo je obiskoval in je dne 13. okt. tam tudi prejel sv. zakramente. Pač ni slutil, da zadnji-krat! K Mariji na Sedlcu je zaupno prihajal; naj mu bo v večnosti mila priprošnja!

GORENČE

(Železniški most dovršen)

Zopet se oglašamo, ker imamo res nekaj novega poročati: Dne 24. oktobra so most preko Drave za podjunsko železnico v glavnem dogradili, ko so na že dozidane opornike položili železno konstrukcijo, mosti-

šče, tako da je po njem že moč sedaj iti po suhem preko Drave. Zaenkrat je pa most za javni promet še zaprt in kakor slišimo še precej časa ne bo odprt, ker morajo dokončati še nekatera manjša dela, kot lakiranje mosta in ograje itd. Tudi našo farno cerkev smo od zunaj lepo popravili, jo na novo prekrili ter stene prebili. Podrobneje pa bomo poročali, ko bomo imeli vse račune skupaj.

RUDA

(Novo občinsko hišo imamo)

Ne samo na Gorenčah, tudi pri nas na Rudi se pridno gibljemo. Stara občinska hiša nam je nekoliko obledela, zato smo sklenili, da si postavimo novo, in sicer kar poleg stare, samo da bo nova lepša, svetlejša in prostornejša, kot pač sodobni čas zahteva. Rečeno, storjeno! Nova občinska hiša takorekoč s svojo podaljšano roko drži staro in pravi: Tu noter pa bomo dali naše žandarje, da bomo imeli lepo vse na enem kraju, občinski urad, pošto, avtobusno postajo in še žandarje in da le-ti ne bodo več v skrbeh, kot so bili včasih prej, ko so bivali tako blizu gozda... Našemu podjetnemu gospodu županu, ki je postavil že drugo občinsko hišo, pa čestitam.

Športni kotiček

HOKEJ na LEDU:

KAC:SERVETTE ZENEVA 11:6 (4:3, 2:0, 5:3)

KAC:HK JESENICE 11:3 (1:1, 8:2, 2:0)

Dve prepričljivi zmagi celovških Atletov

Tako gostje iz Švice, kakor tudi iz Slovenije niso bili kos domači ekipi. Tekma proti Švicarjem ni navdušila — nasprotno pa igra proti slovenski ekipi, čeprav bi rezultat morda govoril drugače. Celovško moštvo je bilo že precej na tleh, niso pomagali več odlični predori posameznih Kanadčanov in Jeseničani so celo vodili z 2:1. Tedaj je trener poslal na led vse tri Kanadčane in slika se je obrnila — v petih minutah se je petkrat potresla mreža presenečenih gostov, ki se seveda niso mogli uspešno upirati odlični igri „celovških“ Atletov.

V zadnji tretjini smo gledali lep in modern hokej, poln različnih tehničnih „poslastic“. Svoje so

tokrat prispevali — popolnoma proti običajem — sodniki, ki so tudi po mnenju gledalcev iz popolnoma nedolžnih položajev pošiljali jeseniške igralce na kazensko klop.

NOGOMET:

UNION MOOSBURG : ŠT. JANZ 1:4 (1:1)

Na „vročem“ terenu v Porečah je mlada enajstotica Št. Janza obvladala moštvo Moosburga in si tako ponovno pridobila 2 točki.

Tudi za častni gol domačinov so poskrbeli gostje sami. — Z lepim in močnim udarcem je potresel branilec Siedler lastno mrežo. Sploh pa je tokrat deloval napad zelo dobro, posebno v drugem polčasu. Igrali niso trije najboljši igralci-napadalci Durchschlag, Zunder in Gabriel III, Popič pa je nastopil z visoko vročino. Šentjanžani so podali lep in hiter nogomet, prav tako igralci Moosburga, ki so se posebno v prvem polčasu krepko upirali.

Čim bolj se je igra bližala koncu, tem lepše so igrali šentjanški nogometaši in si ustvarjali idealne priliko za doseg gola. Odlikovala sta se posebno Koncilja in Malle v napadu, v obrambi pa — kot vedno Gabriel I in Hanscho.

Visoška kronika

(Dalje s 7. strani)

»Visoška kronika« je — tako ugotavlja odlični razlagalec Tavčarjevih umetnin, vseučiliški profesor dr. Ivan Prijatelj — najzrelejši Tavčarjev plod na polju zgodovinskega leposlovja. V »Visoški kroniki« se je njegova umetnost vlegla v čudovito umerjene, resnobne in mogočno zastavne črte.

»Visoška kronika« je pa tudi prelep slavospev ženi. Pisatelj je tu pokazal nežno sočutje in globoko spoštovanje do ženske, ki vse prenaša, vse pretrpi, ki premaguje svet s potrpežljivostjo in zvestobo. Njena globoka, čista ljubezen vse odpušča. V najhujših stiskah ne neha verovati v končno zmago pravice in resnice. Pisatelj je upodobil v »Visoški kroniki« tri krasne ženske značaje: mučeniško mater in ženo Barbaro Kalanovo, usmiljeno in vendar odločno Margareto in pa pravično Agato. Lepa je tudi poirtvovalnost stare Pasaverice, ki nadomestuje svoji vnučki Agati očeta in mater, trudeč se zanjo do zadnjega diha.

Ali ima »Visoška kronika« resnično zgodovinsko ozadje? Visoko je bilo bajke nekdanji selski dvorec freisinških škofov. Od l. 1893. nazaj številni je gospodarila na njem nad dve sto let kmetiška rodovina Kalanov. Leta 1893 je ta dvorec postal last družine dr. Tavčarja. Pisatelj, ki je prihajal semkaj na poletni oddih, so posebno zanimali zgodovinski spomeniki in listine, katerih je v starem, trdnem zidanem poslopju nemalo, kakor na pr. slike, predstavljajoče nabožne predmete, bojne prizore in obrazne podobe fresinških škofov, potem starinske knjige, zapiski v starih pristikah in gospodarskih zapisnikih. Vsi ti starinski dokumenti so vsebovali zgodovino, teh Kalanov, polno usodnih, pogosto jako žalostnih dogodivščin. Iz teh visoških spomenikov in iz zgodovinskih spisov dr. Franca Kosa o gospostvu fresinških grofov je pisatelj zajel gradivo za »Visoško kroniko«. Cesar mu zlasti z ozirom na potek zgodbe niso mogli nuditi vsi ti viri, to je črpal iz svoje neusahljive domišljije.

Dr. Ivan Tavčar je jeseni 1919 povedal svoj načrt: »Visoško kroniko« hočem posvetiti trem rodovom: prvi del se peča s prvim rodom, ki ima svoje središče okrog leta 1695, drugi del se bo pečal nekako z dobo Marije Terezije, tretji del pa z Napoleonovimi časi. Ali bom živel toliko časa, ne vem; verjetno ni.« (Iz. Cankar, Obiski, str. 149). — Dolga in mučna bolezen, ki se je končala s smrtjo, je pisatelju iztrgala pero iz rok.

KONEC

KULTURNI OBZORNIK

„Hiša Bernarde Albe“

Minuli petek je Mestno gledališče v Celovcu podalo dramo „Hiša Bernarde Albe“, „žensko“ tragedijo, ki jo je ustvaril tik pred svojo tragično smrtjo mladi španski poet Federico Garcia Lorca leta 1935, a danes že spada v „železni zaklad“ svetovne dramske literature. Z umetniško močjo, ki spominja na starogrške klasične, je Lorca ostvaril tragedijo, ki povečuje upor proti nasilju, izvirajočem iz okostenih tradicij in v bistvu jalovega napa. Lorca je v okvir patriarhalnega socialnega reda v andaluzijski vasi vpletel tragedijo občečloveškega erosa in želje po svobodi. Bernarda Alba, pravicoljubna, a prav zaradi pomanjkanja ljubezni in ponižnosti brezsrčna mati, je svojim petim hčeram spremenila dom v ječo, katere nevidne rešetke socialnih predsodkov predre ena izmed njih, toda mora ta svoj podvig plačati z življenjem. Bernarda Alba sicer na zunaj uveljavi svojo neizprosno voljo, toda je v resnici poražena, ker gre do godki svojo neizbežno začetno pot.

Bernardo Alba je podala Edith Theimer, hčera pa Trude Heinzel (Agustias), Ingeborg Bau-böck (Magdalena), Ilse Stockl (Amelia), Irmgard Gutmann (Martirio) in Astrid Lindner (Adela). Lik Theimerjeve je v glavnem ustrezal, čeprav besede španskega poeta kljub svoji skoposti, skrivavajo še mnogo več izraznih možnosti. Med hčarami se je najbolj približala bistvu svoje vloge Irmgard Gutmann kot boleha Martirio. La Poncia, napol dekla, napol zaupnica gospodarice, nekaj glas zdrave pameti in srca je dobila v Inge Pusch interpretinjo, ki bi so boljše skorajda ne mogli želeči. Tudi Grete Bittner je v vlogi blazne stare matere prepričala.

To težko, kočljivo delo je režijsko povsem obvladal O. H. Böhm, ki je s tem obogatil letošnji program z res vrhunsko ustvaritvijo. Kongenialna je bila scenska podoba arhitekta Spurnya.

SLOVENSKE ODDAJE V RADIU

NEDELJA, 5. 11.: 7.30 Duhovni nagovor. — S pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo. — PO-NEDELJEK, 6. 11.: 14.15 Poročila, objave. Pregled sporeda. — Zvočni obzornik. — 18.00 Kulturni davek koroških Slovencev. (3). — TOREK, 7. 11.: 14.15 Poročila, objave. — Koroški kulturni pregled. — SREDA, 8. 11.: 14.15 Poročila, objave. — Za ženo in dekle. — Kar želite, zaigramo. — ČETRTEK, 9. 11.: 14.15 Poročila, objave. — 20 minut za prijatelje popevk in jazz. — PETEK, 10. 11.: 14.15 Poročila, objave. — Domači zbori pred mikrofonom „Slov. pesem naroda in skladateljev Koroške“. Reprodukcijska koncerta Zveze pevskih društev z dne 22. 10. 1961 (1.). — SOBOTA, 11. 11.: 9.00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca.

GLEDALIŠČE V CELOVCU

Petek, 3. nov.: Die lustige Witwe, opereta (zaključena predstava. Vstopnice niso naprodaj.) — Sobota, 4. nov.: Die verkaufte Braut, opera. — Nedelja, 5. nov. ob 15.00 uri: Madame Pompadour, opereta. — Sreda, 8. nov.: La Boheme, opera. — Četrtek, 9. nov.: Bernarda Albas Haus, drama (poslednjič). — Petek, 10. nov.: Herr Kaiser und die Nachtigall, opereta (premiera). — Sobota, 11. nov.: Die lustige Witwe, opereta. — Nedelja, 12. nov. ob 15.00 uri: Herr Kaiser und die Nachtigall, opereta.

Začetek ob 19.30 ob delavnikih, ob 15.55 ob nedeljah.

KOMORNI ODER:

Sobota 4., nedelja 5., sobota 11., nedelja 12. nov.: Später Frühling, komedija. — Začetek vselej ob 19.30.

Filmska ocena

Bistrica v Rožu. — Sobota, dne 4. 11.: Das Geheimnis der gelben Narzissen (IVa). — Kriminalni film. Po mnogih umorih odkrijejo tolpo, ki je trgovala z mamili. Za odrasle s premislekom. — Nedelja, 5. 11.: Wenn Musik spielt bin ich glücklich (III). — Doživljaji velemestnih otrok na počitnicah v nekem malem kraju.

Borovlje. — Sobota, 4. 11.: Ich und Kuh (III). — Francoski ujetnik v Nemčiji skuša leta 1943 ubežati, pa se mu na komično tragičen način pone-sreči. — Nedelja, 5. 11.: Schick deine Frau nicht nach Italien (III). — Dve ženi uideta svojima možema. Veselogra s popevkami. — Torek, 7. 11.: Flitterwochen in der Hölle (V). — Težki zločinec terorizira na nekem samotnem otoku ljudi, ki so preživeli letalsko nesrečo. Neokusen, brutalen film, ki ga odsvetujemo. — Četrtek, 9. 11.: Babette zieht in den Krieg (IV). — Mlada Francozinja beži leta 1940 na Angleško, odkoder se vrne kot tajna agentinja nazaj v Francijo, kjer svojo nalogo uspešno opravi.

St. Jakob v Rožu. — Sobota, 4. 11.: Der Dämon mit den blutigen Händen (IVb). — Grozljiv film o nekem zločinskem zdravniku. Brezokusen film; za odrasle s premislekom. — Nedelja, 5. 11.: Sabine und die 100 Männer (II). — Muzikaličen film. Hčerka brezposelnega glasbenika pripomore očetu do službe. — Sreda, 8. 11.: Der Teufel holt sie alle (III). — Film iz divjega Zapada. Uničenje zločinske tolpe.

Pazar! Največja tradicionalna koroška razstava šivalnih strojev

z brezplačnim šivalnim in pletilnim tečajem

se začne dne 6. novembra in traja do vključno 15. nov.

Nudimo letos senzacionalne cene, ki jih doslej na Koroškem še ni bilo!

IZVLEČEK IZ NAŠIH POSEBNIH PONUDB ZNANIH KVALITETNIH NEMŠKIH ŠIVALNIH STROJEV:

Kompletni električni stroj v kovčku samo **S 2100.-**

Šivalni stroj za dom v salonski omari Ia samo **S 2450.-**

Cik-cak šivalni stroj z motorjem samo **S 3450.-**

● Pri plačilu v gotovini med razstavo še dodatni posebni popust ● Pri odplačevanju na obroke je treba položiti 400.— šil., ostanek v 24 mesečnih obrokih.

● Dolgoletna garancija ● Brezplačni pouk in dostavitev.

● Na veliko sprejemamo v zamenjavo stare šivalne stroje po najvišjih cenah!

Vabimo najprizrečnejše na razstavo vse, ki se interesirajo za šivalne stroje!

Kupili boste ob največji izbiri, odlični kvaliteti, najceneje in najboljše v KOROŠKI SPÉCIALNI HIŠI ZA ŠIVALNE STROJE

Josef Riebler jun. SPITTAL - DRAU, Neuer Platz 6, Tel. 25-88